

Projektas 2023-06-02

Valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią
noriu saugoti

Turinys

<u>IŽANGINIS ŽODIS</u>	<u>6</u>
<u>KELIAS Į 2050-UOSIUS. GLOBALŪS POKYČIAI IR IŠŠŪKIAI LIETUVAI.....</u>	<u>8</u>
<u>VALSTYBĖS ATEITIES SCENARIJAI</u>	<u>13</u>
<u>VALSTYBĖS ATEITIES VIZIJA</u>	<u>15</u>
<u>STRATEGINĖS AMBICIJOS IR SVERTINIŲ INICIATYVŲ ŽEMĖLAPIS</u>	<u>19</u>
<u>PILIEČIŲ KURIAMA DEMOKRATIJA: PATIKIMA, ATVIRA, TELKianti</u>	<u>19</u>
<u>ATEIČIAI PASIRENGĘS, ATSPARUS IR LAISVAS ŽMOGUS, GYVENANTIS BENDRUOMENĖJE, KURIAI RŪPI.....</u>	<u>23</u>
<u>LIETUVOS VERSLAS, MOKSLAS IR MENAS TVARIAI KURIA AUKŠTĄ VERTĘ LIETUVAI IR PASAULIUI</u>	<u>27</u>
<u>ATSPARI VALSTYBĖ, KONSTRUKTYVI IR ĮTAKINGA GLOBALIOS POLITIKOS VEIKĖJA</u>	<u>30</u>
<u>SUJUNGTA ŠALIS, DARNI IR SUBALANSUOTA PLĖTRA</u>	<u>34</u>
<u>SVERTINIŲ INICIATYVŲ ŽEMĖLAPIS</u>	<u>36</u>
<u>LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS ĮGYVENDINIMAS, STEBĖSENA, VERTINIMAS IR ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ</u>	<u>38</u>
<u>ĮGYVENDINIMAS.....</u>	<u>38</u>
<u>STEBĖSENA IR VERTINIMAS</u>	<u>39</u>
<u>ATSISKAITYMAS UŽ PASIEKTĄ PAŽANGĄ.....</u>	<u>39</u>
<u>ATEITIES ĮŽVALGŲ INSTITUCINĖ SISTEMA IR JOS PLĖTRA.....</u>	<u>39</u>
<u>1 PRIEDAS. LIETUVOS ATEITIES VIZIJOS „LIETUVA 2050“ POVEIKIO RODIKLIAI.....</u>	<u>41</u>
<u>2 PRIEDAS. LIETUVOS SVERTINIŲ INICIATYVŲ ŽEMĖLAPIS.....</u>	<u>52</u>

SANTRAUKA

Ši Lietuvos valstybės ateities vizija skatina apmąstyti bei nubrėžti valstybės raidos kontūrus, parodančius, ko tikimės iš ateities ir kokią ateitį savo valstybėje norime kurti. Mūsų gyvenamas laikas sudėtingas ir pilnas naujų iššūkių, tačiau jis atveria platų galimos ateities horizontą. Taip turime progą pasirengti šuoliui į atsiveriančią nežinomybę, peržengti vaizduotės ribas ir patys drąsiai formuoti savo ateitį, o ne būti blaškomi globalių tendencijų. Vizija, nukelianti į 2050-uosius, ragina mus imtis savosios ateities – ne tik svajoti ar laukti, bet ir sąmoningai kurti ateitį, išnaudojant besiveriančias galimybes.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškią valstybės kryptį: sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėjant demokratines vertybes ir institucijas, tampant Europos Sąjungos ir NATO aljanso nare. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Kur link judame toliau? Ką mums, kaip valstybei, politinei bendruomenei, reiškia pažanga? Kokios pagrindinės politinės idėjos mus vienija ateičiai?

Privalome sau atsakyti į šiuos klausimus, nes globalūs poslinkiai vis ryškesni – greitėjantys technologiniai pokyčiai lemia mūsų ekonominį, socialinį ir kultūrinį gyvenimą, o valstybės valdymo sistemos turi gebėti keistis kartu. Egzistencinių problemų kelia klimato kaita, biologinės įvairovės nykimas, COVID-19 pandemijos nulemti ekonominiai iššūkiai, pasaulio demografinis disbalansas. Kinta ir geopolitinis paveikslas – nusistovėjusią tvarką keičia didėjanti pasaulio Rytų ir Pietų galia. Su savais iššūkiais susiduria ir šiandien ne tik senstanti, bet ir, deja, mažėjanti mūsų pačių visuomenė. Išorės grėsmės, mažas pasitikėjimas valstybės institucijomis, santykinai didelis skurdas ir socialinė atskirtis, aukšta pajamų nelygybė ar prasti socialinio kapitalo rodikliai gali virsti iššūkiu mūsų demokratijos tvarumui ir valstybės klestėjimui.

Visa tai – įveikiama. Lietuva šiandien yra brandi Vakarų demokratinės bendruomenės narė. 2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip Viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos valstybingumo kelias, kurio tradiciją nepaliaujamai sergime iki šiol. Didžiuojamės savo LDK paveldu – parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų sugyvenimo, klestėjimo laiku. XX a. pradžia – tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis, leidęs išgyventi gūdų sovietmetį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Jeigu Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą, kuris yra visų mūsų politinės bendruomenės sumanymų sąlyga, tai „išėjimo į jūrą“ idėja sako, kad aplenkiančios laiką idėjos privalo būti netikėtos ir provokuojančios mąstyti. Tokios idėjos ir ryžtas joms įgyvendinti gali gimti Lietuvoje. Mūsų šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų bei išradingų žmonių, stiprėja suvokimas, kad kultūra yra strategiškai svarbi valstybės gyvenimui. Ir nors aplinkybės šiandien ištis panašios į audringą ir sunkiai nuspėjamą jūrą, tikime, kad kelionė per ją, drąsiai ir kartu žvelgiant į šią valstybės viziją kaip į kelrodę žvaigždę, gali būti sėkminga.

Lietuva pirmiausia yra jos žmonės – ir čia šiandien esantys, ir jau išėję, ir ateinantys, ir svetur gyvenantys. Tad valstybės pažangą ateityje lems ir atspindės būtent tai, kaip žmonės čia jaučiasi. Norėdami išlikti neapibrėžtumų pilname pasaulyje, kuris tampa labiau virtualus, ryžtingai stipriname ir ateityje stiprinsime savo valstybę. Todėl imamės kūrybos visose žmogiškos veiklos srityse. Stengiamės, kad galimybę kurti ir gyventi Lietuvoje, pasitikti čia savo ateitį visi piliečiai matytų ne vien kaip likimo dovaną, bet ir kaip sąmoningą savo vidinį apsisprendimą. Kad aiškiai jaustume – gyvename ir kuriame čia, Lietuvoje, ne vien todėl, kad čia mūsų šaknys, bet ir todėl, kad tai – šalis, kurioje galima prasmingai gyventi laimingą gyvenimą.

Kad sukurtume tokią valstybę, kuri padeda savo piliečiams kelyje į gerą ir prasmingą gyvenimą, mums būtina ne tik laisvė, bet ir **įvairiapusis išsilavinimas**. Bendruomenė, šeima ir valstybė turi užtikrinti palankias sąlygas piliečiams imtis atsakomybės ir nuolat lavintis, kad būtų galima laisvai rinktis gyvenimo kelią, nebijotų sunkumų. Todėl žengdami į ateitį siekiame **glaudaus, abipusio pasitikėjimo, rūpinimusi ir atsakomybe grįsto piliečio ir valstybės tarpusavio ryžto**.

Kurdami savo ateitį, gerbsime žmogaus teises, remsimės politinės ir kultūrinės **tapatybės išsaugojimo, laisvės ir lygybės, pagarbos** žmogaus orumui, **teisingumo** ir **bendruomeniškumo vertybėmis**. Norime šalia savęs matyti bendrapilietį, įsipareigojusį valstybei, politinei bendruomenei ir jos vertybėms, jaučiantį, kad jis yra savo vietoje – Lietuvoje, kurią nori kurti ir saugoti.

Greta valstybinės lietuvių kalbos, bendros kultūros ir istorijos vienas esminių lietuviškos tapatybės elementų yra ryšys su gamta. Tad išsaugoti žalią ir nenuniokotą gamtą, atkurti su ja tinkamą ryšį – vienas iš kertinių mūsų ateities siekių. Lietuvą ateityje matome kaip pažangią, inovatyvią šalį, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikinio žmogaus gyvenimui būtinų elementų, naujausių technologijų ir laukinės gamtos išsaugojimo.

Kad gebėtume šią viziją įgyvendinti, iš naujo atsigręžiame į savo kultūrą. Ji yra mūsų valstybės, kaip politinės bendruomenės, išlikimo bei klestėjimo pagrindinė sąlyga. **Kultūra – šios vizijos pamatas.** Mūsų paveldas, tautos atmintis, menas, mokslas, kasdienybės kultūra yra tai, kas valstybės praeitį, dabartį ir ateitį mums leidžia matyti kaip savą – visiems mums bendrą, prasmingą ir brangią. Gyvybinga, nuolat atsinaujinanti valstybės kultūra leidžia atrasti amžinąsias vertybes avangardinėmis priemonėmis ir parinkti laiko išbandytus šiandienos problemų sprendinius.

Norėdami ryžtingai ir pakelta galva pasitikti ateitį su visais jos iššūkiais, jau dabar permąstome ir imamės formuoti atskiras valstybės veiklos sritis, atsiremdami į **technologijų bei inovacijų plėtrą ir vadovaudamiesi gamtinės aplinkos tausojimo principu.**

Įgyvendinusi šią savo valstybės ateities viziją, Lietuva 2050-aisiais yra atspari ir klestinti valstybė, kurios žmonės – pilietiškai ir jaučiasi gyvenantys prasmingą gyvenimą:

- **Lietuva – brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra.** Piliečiai pasitiki savimi, vienas kitu ir valstybės institucijomis, aktyviai prisideda prie valstybės kūrimo. Jos valdysena siejama su stipriomis valstybės institucijomis, yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo, teisingumo, žmogaus teisių ir skaidrumo principais. Viešosios politikos sprendimai priimami įsitraukus suinteresuotoms šalims, grįsti įrodymais, ateities įžvalgomis ir yra nuosekliai įgyvendinami.
- **Lietuva – laisvų, išsilavinusių, gebančių veikti kartu, pasirengusių ateičiai ir atsakingų žmonių bendruomenė.** Šalies žmonės – atsparūs, gebantys prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, realizuoti save, atidūs šalia esantiems ir mokantys pasirūpinti savimi. Veikiama remiantis sugyvenimo ir kartų solidarumo principais. Valstybė rūpinasi žmonių socialine gerove ir lygių teisių užtikrinimu, teikia pagalbą pažeidžiamiausiems, garantuoja kokybišką sveikatos apsaugą bei skatina sveiką gyvenimo būdą.
- **Lietuva kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas, užimdama kertines pozicijas globaliose vėrtės grandinėse.** Šalis – patraukli talentams, čia randantiems prasmingo darbo ir gyvenimo galimybę. Tai erdvė, kurioje galima įvairiais būdais kurti vertę, nuolat mokytis, atrasti ir eksperimentuoti, jaustis reikalingam visais amžiaus tarpsniais, panaudoti savo potencialą. Vystydama ekonomiką, Lietuva tausoja savo žmones ir aplinką.
- **Lietuva – atspari ir įtakinga tarptautinės sistemos veikėja.** Lietuva yra pasirengusi visuotinei gynybai, geba numatyti įvairius išorinius sukrėtimus, jiems pasiruošti ir juos atrėmusi tapti stipresne. Lietuva pajėgi sutelkti vakarietiško demokratijos veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu bei paremti partnerių pastangas plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką. Piliečiai jaučiasi valstybės užsienio politikos kūrėjais ir partneriais.
- **Lietuvoje galima greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei.** Lietuvos teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, užtikrintas kokybiškų viešųjų ir komercinių paslaugų pasiekiamumas. Tai šalis, kurios susisiekimo tinklas ne tik užtikrina ekonominę plėtrą, bet ir įgalina žmogų dalyvauti kultūriniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime, nepaisant gyvenamosios vietos, o išsaugota laukinė gamta ir biologinė įvairovė yra tapusios šalies konkurenciniu pranašumu.

Svarbu tai, kad šis 2050-ųjų Lietuvos paveikslas kol kas tėra siekiamybė – vaizdinys, kuris be mūsų visų telkiančios valios imtis atsakomybės, pasitikėti ir rūpintis artimu taip ir teliks užmirštu kelrodžiu. Valia, atsakomybė, rūpestis, gebėjimas susitelkti negimsta tuščioje vietoje – klestinti mūsų kultūra yra tam būtinas pamatas, o kokybiška demokratija ir švietimo kokybinė transformacija – esminės strateginio mąstymo ir reikalingo proveržio sąlygos. Jau dabar, orientuodamiesi į 2030-uosius, imamės pertvarkyti viešąjį valdymą, kurti ir įtvirtinti visuotinę gynybos sistemą, užtikrinti ekonominį, energetinį ir kibernetinį atsparumą, kurti erdvę inovacijoms ir eksperimentavimui. Kad 2050-aisiais mūsų valstybės gyventojų skaičius stabilizuotųsi ir poveikis klimatui taptų neutralus, sparčiau įgyvendinsime pradėtą žaliąjį perėjimą, gyvenimą ir ekonominę veiklą grįsime sugyvenimu su gamta. Jau dabar pradedame nuosekliai vykdyti gyventojų skaičiaus mažėjimą stabdančią demografijos politiką.

Ši vizija orientuota į strateginį problemų sprendimą – ji yra ilgo kelio, kuriame pilna pagundų imtis laikinų ir paprastesnių kylančių problemų sprendimo būdų, simptominio visuomenės skaudulių gydymo, kelrodis. Tik nuoseklus darbas ir strateginis mąstymas gali leisti pasiekti proveržį ir iš tiesų naują gyvenimo kokybę. Tikrove ši vizija gali tapti tik radus vidinių jėgų išgirsti vienas kitą, aptikus bendrų politinių idėjų ir laikantis susitarimų. Lietuvos tauta, išlikusi per amžius, ne kartą įrodė – esame stiprūs, atsparūs ir prireikus gebame susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Mūsų visų viduje dega noras gyventi, noras kurti ir saugoti tai, kas mums brangu. Sudėtingą istorinį laiką matykime kaip progą sau – pirmiausia, kaip progą parodyti, kad esame ne prastesni už šią valstybę kūrusius ir ant savo pečių iškelusius istorijos milžinus.

Įžanginis žodis

Ši Lietuvos valstybės pažangos strategija „Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ parengta kaip XVIII Lietuvos Respublikos Vyriausybės įsipareigojimas Lietuvos Respublikos Seimui ir jos pačios valia apmąstyti bei nubrėžti valstybės raidos kontūrus ateinantiems dešimtmečiams. Jos bendrakūrėjais tapo visų parlamentinių partijų atstovai, Valstybės pažangos taryba, daugybė ekspertų, organizacijų ir piliečių. Vizijoje pateikiami tikslai ir siekiai yra platesni nei vienos Vyriausybės kadencija ar kurios nors politinės jėgos tikslai – vizija aprėpia nacionalinius, esminius ilgalaikės valstybės raidos klausimus.

Praeito amžiaus pabaigoje turėjome aiškią valstybės kryptį: norėjome sugrįžti į Vakarų valstybių šeimą, puoselėdami demokratines vertybes ir institucijas, įstodami į Europos Sąjungą (ES) ir NATO. Tikslingas darbas šia linkme yra bene pagrindinė priežastis, kodėl dabartinė Lietuva išgyvena pakilimo laikotarpį. Esame visavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, džiaugiamės ekonominės gerovės ir saugumo vaisiais. Tačiau kintantis ateities kontekstas verčia iš naujo permąstyti, kur link judame toliau. Ką mums, kaip valstybei, kaip politinei bendruomenei, reiškia pažanga?

Paskutinis, trečiasis, bandymas atsakyti šį klausimą ir permąstyti valstybės ateitį šių dienų Lietuvoje buvo prieš gerą dešimtmetį plėtotą Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“ – joje užsibrėžtas tikslas tapti modernia, veržlia, atvira pasauliui, puoselėjančia savo nacionalinį tapatumą šalimi, integralia Šiaurės ir Baltijos regiono dalimi, numatytos pagrindinės valstybės vystymosi kryptys (sumani visuomenė, sumanus valdymas, sumani ekonomika). Nors dalies užsibrėžtų konkrečių tarpinių rezultatų 2020 m. pasiekti nepavyko, matoma aiški valstybės pažanga, o „Lietuva 2030“ suteikė rimtą postūmį valstybės strateginio planavimo sistemai ir į ateitį orientuotos politinės kultūros vystymuisi Lietuvoje.

Anuomet rengiant viziją įtraukta daug suinteresuotų šalių, tačiau ilgainiui strategijos įgyvendinimas išsivėpė. Išryškėjo strateginio mąstymo kultūros ir disciplinos trūkumas, įgyvendinimas ir stebėseną nebuvo pakankamai apibrėžti. Tapo akivaizdu, kad toliau siekiant paskatinti visuomenės pokyčius ir sukurti sąlygas formuoti kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei, valstybės strategiją reikia naujai permąstyti – riboti prioritetinių valstybės siekių skaičių, peržiūrėti jų turinį ir atsižvelgti į reikšmingai pakitusią išorinę aplinką.

Viena iš pagrindinių priežasčių, privertusių permąstyti valstybės strategiją, – spartėjantys pokyčiai ir augantis neapibrėžtumas. Pasaulis susiduria su vis greičiančiais technologiniais pokyčiais ir jų daromu įvairialypiu poveikiu ekonominėms, socialinėms, valdymo sistemoms, egzistencinę krizę žmonijai keliančia klimato kaita ir biologinės įvairovės nykimu, COVID-19 pandemijos nulemtais finansiniais ir ekonominiais iššūkiais, demografiniu disbalansu ir kitais iššūkiais. Svarstoma, kaip valstybės turėtų prie to prisitaikyti, kaip turėtų keistis vyraujantys ekonomikos modeliai ir valdymo sistemos. Kinta tarptautinės sistemos paveikslas – po Šaltojo karo nusistovėjusią tvarką keičia auganti globalių Rytų ir Pietų galia. Be to, Lietuvai aktualūs ir kiti iššūkiai: susiduriame su žemu piliečių pasitikėjimu valstybės valdžios institucijomis, sparčiai senstančia visuomene, mažėjančiu gyventojų skaičiumi. Demokratijos tvarumui ilgesnėje perspektyvoje gali neigiamai atsiliepti žmonių socialinės ir ekonominės būklės padariniai – Lietuvoje santykinai didelis skurdą ir socialinę atskirtį patiriančių žmonių procentas, aukšta pajamų nelygybė, žemi socialinio kapitalo rodikliai. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje valstybės ateities klausimus užaštrino kaip niekad.

Tačiau pokyčių metas atveria ne tik erdvę naujoms galimybėms, bet ir mūsų vaizduotę, skatindamas kurti naujas svajones ir suteikdamas šansą jas įgyvendinti.

2050-aisiais skaičiuosime beveik aštuonis Lietuvos valstybės istorijos šimtmečius. Karaliaus Mindaugo karūnavimo sukaktis primins, kaip Viduramžių Europoje prasidėjo Lietuvos suverenumo ir subjektiškumo kelias, kurio tradiciją nepaliaujamai sergime iki šiol. Didžiojo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės paveldu – unikalia savo parlamentarizmo istorija, atvirumo, skirtingų tautų klestėjimo ir sugyvenimo laikotarpiu. Tautinės valstybės klestėjimo laikotarpis XX a. pradžioje leido tautai vėliau išgyventi gūdų sovietmetį, priešintis sovietizacijai ir per dainuojančią revoliuciją vėl tapti laisvai, o dabar vis tvirčiau okupacijos metus palikti istoriniame užnugaryje, ryžtingai žengiant į priekį. Be kita ko, moderniaisiais laikais valstybingumo idėjos raida neatsiejama nuo Lietuvos, kaip jūrinės valstybės, vizijos, kuriai vietos valstybės mąstyme atsirado kur kas vėliau. Karaliaus Mindaugo valstybė žymi pamatinį Lietuvos statusą,

kuris yra visų mūsų politinės bendruomenės sumanymų galimybės sąlyga, o „išėjimo į jūrą“ (kaip į netikėtų galimybių metaforinę erdvę) idėja sako, kad aplenkiantys laiką sumanymai privalo būti netikėti ir provokuojantys mąstymą. Galbūt – iš naujo atrandantys amžinas vertybes avangardinėmis priemonėmis, o gal – surandantys naujas politines idėjas, kurios mus suvienytų ateičiai. Visa tai apmąstant, neišvengiamai kyla bendresnio pobūdžio svarstymų apie tolesnius mūsų valstybės tikslus. Būdamas atsakyti į šiuos klausimus labai priklausys nuo to, ką pasirinksiame šiandien.

Aišku, kad kiekviena vizija turi parodyti, ko tikimės ir norime iš ateities. Tačiau fundamentalioje valstybės strategijoje pirmiausia bandoma apmąstyti galimų ateičių daugialypumą, ieškant mums politiškai reikšmingiausių galimybių, kurios būtų netikėtos ir atveriančios naujas raidos trajektorijas. Toks mąstymas verčia stebėti aplinką ir vertinti pasaulinių bei nacionalinių pokyčių tendencijas, bandant suprasti jų reikšmę ir tikėtiną poveikį. Jis skatina kurti alternatyvius ateities scenarijus, modeliuojančius įvairias globalių pokyčių, tendencijų ir lokalių pasirinkimų galimybes. Taip atsiveria varijuojančių ateičių horizontas, leidžiantis priartėti prie savotiško paradokso: pasirengti šuoliui į nežinomą, peržengti vaizduotės ribas, arba, kaip mūsų istorinė patirtis mokyti, drąsiai „išeiti į jūrą“. Šiame tekste pristatoma nauja Lietuvos ateities vizija siekia atlikti būtent tokį mąstymo mąstymo šuolį, nukeldama mus į 2050-uosius.

Valstybės ateities vizijos rengimas truko beveik dvejus metus. Esminiais jo elementais tapo: aplinkos (tendencijų ir pokyčių lemiančių veiksnių) analizė, hipotetinių valstybės ateities scenarijų konstravimas ir gilinimas per temines diskusijas, susitikimai ir diskusijos su piliečiais, bendrakūrėjais, bendros vizijos ir pagrindinių iniciatyvų formavimas. Visa tai vyko 2022 m. vasarį Rusijos pradėto karo Ukrainoje fone – karo, kuris privertė į daugelį, rodos, savaime suprantamais tapusių dalykų pažvelgti naujai ir įvertinti jų svarbą.

Mąstant apie galimas ateitis buvo nustatytos dvi plotmės, kurios apima Lietuvai aktualiausias, o kartu sunkiausiai nuspėjamas pokyčių kryptis. Pirmoji plotmė yra Lietuvos, aplinkinių valstybių santvarka ir tarptautinės sistemos situacija. Ateityje reikia tikėtis ne mažiau politikos negu dabar: demokratijų ir autokratijų perskyra ne tik išliks svarbi mūsų politinės tapatybės ir regiono saugumo kontekste, bet ir reikšmingai formuos tarptautinius aljansus, politinio ir ekonominio bendradarbiavimo sąlygas ir struktūras. Kitaip tariant, politinė tvarka ir toliau bus kertinis mūsų ateities veiksnys, tačiau konkretesni jos pavidalai gali keistis atsižvelgiant į tai, kaip Lietuvai ir jos sąjungininkėms pavyks apginti ir įtvirtinti demokratines vertybes vis įsiplieskiančių konfliktų akivaizdoje. Be to, ši plotmė apima ir vidinę, demokratijos kokybės, dimensiją.

Antroji plotmė – švietimas. Jau dabar matyti, kad švietimo nebegalime suvokti vien tik kaip bendrojo formaliojo ugdymo ir aukštojo mokslo sistemos. Tai dar vienas kertinis raidos veiksnys, persmelkiantis įvairiausias sritis – nuo ekonomikos iki socialinio ir politinio gyvenimo, apimantis mokslo pažangą, žinių ir inovacijų kūrimą, universitetų ir verslo bendradarbiavimą, mokymosi visą gyvenimą poreikį, kultūrą ir tradiciją, visavertės asmenybės ugdymą. Pačia bendriausia prasme švietimas lemia, kokia visuomenė būsime ateityje. Kol kas neaiškus ateities švietimo modelis, galintis atsakyti į kylančius technologijų, ekologinius, socialinio adaptyvumo ir kitus iššūkius. Tad demokratija ir švietimas buvo pasirinkti kaip tiksliausi „Lietuva 2050“ ateities scenarijų rėmai – jų sąveika leidžia kelti pamatinius klausimus apie mums rūpinčią ateitį. Kartu tai dvi gyvenimo sritys, kurioms reikia didžiausio nuolatinio mūsų dėmesio ir kuriomis būtina nuolat rūpintis – jos lems šalies ateitį.

Toliau pristatoma vizija buvo formuluojama atsižvelgiant į piliečių ir ekspertų diskusijas, jų atsakymus į kylančius probleminius klausimus. Pasikartojantis motyvas – rūpestis, kad Lietuva klestėtų. Tai grąžina prie klasikinio Aristotelio valstybės apibrėžimo, kad valstybės susidaro dėl poreikio išgyventi, bet išlieka ir gyvuoja dėl poreikio gyventi gerai. Tad kas mums yra geras gyvenimas 2050-aisiais? Kryptis ir galimus atsakymus, tikimės, padės rasti valstybės ateities vizija.

Valstybės pažangos taryba

Kelias į 2050-uosius. Globalūs pokyčiai ir iššūkiai Lietuvai

2050 m. pasaulis ir Lietuva neišvengiamai atrodys kitaip. Nuolat kuriama ir perkuriama, ateitis neturi ir negali turėti konkretaus pavidalo: dabartyje visada telpa daugybė galimų ateičių. Tačiau galimų ateičių aibę riboja jau šiandien matomi globalūs pokyčiai, o mūsų pastangas kurti savo ateitį – istoriškai susiformavusios mūsų šalies stiprybės ir silpnybės. Remiantis išsamia globalių tendencijų, valstybės esamos situacijos ir svarbiausių ateities iššūkių analize, toliau pristatomas Lietuvos raidos iki 2050 m. kontekstas.

Ateitį formuojančios globalios tendencijos

Augantis demografinis disbalansas

Pasaulio gyventojų skaičius iki 2050 m. nuo šiandieninių 8 mlrd. turėtų išaugti iki 9,8 mlrd. Beveik du trečdaliai šio spartaus augimo vyks Afrikoje, o kai kuriuose kituose regionuose ir šalyse – pvz., Kinijoje, prognozuojamas spartus gyventojų mažėjimas. Nors bendrai Europos populiacija iki 2050 m. turėtų likti panaši į esamą, Vidurio ir Rytų Europos regionui prognozuojamas spartus gyventojų skaičiaus mažėjimas. Lietuvos demografinės tendencijos atitinka platesnio mūsų regiono trajektoriją. Lietuvoje, kaip ir kitose regiono šalyse, dėl santykinai žemo gimstamumo, aukšto darbingo amžiaus vyrų mirtingumo ir intensyvios emigracijos per pastaruosius tris dešimtmečius susiformavo populiacijos augimui nepalanki gyventojų amžiaus struktūra. Mažėjanti santykinė jaunų žmonių ir reproduktyvaus amžiaus moterų dalis apriboja tolesnes gyventojų skaičiaus augimo galimybes: prognozuojama, kad, vyraujant dabartinėms tendencijoms, iki 2050 m. Lietuvos gyventojų skaičius sumažės iki apytikriai 2,2 mln.

Toks prognozuojamas Lietuvos populiacijos mažėjimas dar labiau iškreips gyventojų amžiaus struktūrą – mūsų visuomenė taptų viena seniausių Europoje. Nuo 2000-ųjų vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus (15-64 m.) gyventojų skaičiaus santykis išaugo beveik trečdaliu, nuo 22 iki 32 %. Prognozuojama, kad ateityje šis santykis didės vis greičiau ir iki 2050 m. gali siekti 50 % – tai reiškia, kad dviem darbingo amžiaus gyventojams teks vienas senjoras. Šios demografinės tendencijos keltų iššūkių Lietuvos ekonomikai, viešajam sektoriui: didžiausią finansinį spaudimą pajustų socialinė sistema, išaugtų paramos gavėjų skaičius. Tai atsilieptų šalies pensijų sistemai: prognozuojama, kad pensijų lygis, palyginti su buvusiomis pajamomis, kris nuo 31,7 proc. 2019 m. iki 24,7 proc. 2050 m.

Visuomenės senėjimas taps rimtu iššūkiu ir šalies sveikatos apsaugos sistemai. Keisis Lietuvoje vyraujančių ligų profilis: šiandien dominuojančias širdies ir kraujagyslių ligas pamažu išstums onkologinės ligos ir senatvinės neurodegeneracinės ligos. Atsižvelgiant į santykinai trumpą sveiko gyvenimo trukmę Lietuvoje, didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis gali reikšti ir mažiau sveiką visuomenę. Atitinkamai visuomenės senėjimas gilins jau šiandien jaučiamą sveikatos priežiūros darbuotojų stokos problemą, ypač slaugos sektoriuje.

Didėjantis demografinis disbalansas Lietuvoje kurs poreikį didinti vyresnių žmonių aktyvumą ir užimtumą. Tam reikės ne vien geresnės senstančių gyventojų sveikatos priežiūros, bet ir atitinkamų pokyčių darbo rinkoje, socialinės apsaugos bei švietimo sistemose.

Neigiamos demografinės tendencijos iš naujo aktualizuos ir emigracijos, imigracijos bei reemigracijos klausimus. Gyventojų migracija – vienas iš sunkiausiai prognozuojamų demografinių procesų, itin sparčiai reaguojantis į politinius ir socialinius–ekonominius pokyčius, krizes ir neapibrėžtumus. Ateityje tai lems ir klimato kaita, geopolitiniai poslinkiai. Vis dar didelės Lietuvos piliečių emigracijos ir, tikėtina, augsiančių pabėgėlių bei imigrantų srautų iš trečiųjų šalių klausimams spręsti būtina ilgalaikė ir tvari šalies migracijos politika.

Klimato kaita ir planetos ekosistemų krizė

Nors pasaulio valstybės ir visuomenės pamažu pradeda skirti vis daugiau pastangų kovai su klimato kaita ir gamtinės aplinkos apsaugai, dėl jau įsibėgėjusių klimato kaitos procesų vidutinė globali oro temperatūra 2050 m. prognozuojama apie 2–2,5 °C aukštesnė, palyginti su XIX a. viduriu. Pasaulyje kasmet regėsime vis daugiau ekstremalių gamtos reiškinių, daugės nykstančių rūšių. Prognozuojama, kad per ateinančius dešimtmečius dėl klimato kaitos pasaulyje lėčiau augs ekonomika, padidės nelygybė, sumažės aprūpinimo maistu saugumas ir išaugs priverstinės migracijos skaičiai. Klimato kaitos, bioįvairovės nykimo ir planetos ekosistemų krizės poveikis nebus tolygus nei tarp valstybių, nei pačių visuomenių viduje: tai kels didžiausią grėsmę Afrikos ir Pietų Azijos populiacijoms bei labiausiai ekonomiškai pažeidžiamiems gyventojams valstybių viduje.

Lietuvai ši globali tendencija reiškia tiek tiesioginį, tiek netiesioginį iššūkį. Tiesioginis klimato kaitos poveikis kartu su aplinkos tarša gali neigiamai paveikti Lietuvos vidaus vandens telkinių ir dirvožemio būklę, o tai pakenktų šalies žemės ūkio sektoriaus raidai, Lietuvoje auginamo maisto kokybei, pajūrio ekosistemoms. Kylančios oro temperatūros ir dažnėjančios karščio bangos ne tik taps iššūkiu miestams ir infrastruktūrai, bet gali nusinešti ir vis daugiau gyvybių. Kita vertus, šiltesnis klimatas ir ankstesnis pavasaris Lietuvoje gali leisti anksčiau pradėti sėjos darbus, padidinti šalies rekreacinį potencialą.

Nors tiesioginis klimato kaitos poveikis Lietuvai sunkiai nuspėjamas, ateityje didės vandens strateginė reikšmė, tai darys įtaką Lietuvos vidaus ir užsienio politikai, o netiesioginiai klimato kaitos padariniai mūsų valstybei kels rimtų iššūkių. Dažnėjančios ekstremalios gamtos reiškiniai, prastėjanti gamtos ekosistemų kokybė ir maisto bei vandens trūkumas Globalių Pietų valstybėse gali sukelti tiek plataus masto humanitarines krizes, tiek regioninius konfliktus. Dėl šių priežasčių numatomas reikšmingas klimato migracijos augimas: iki 2050 m. dėl klimato kaitos daugiau nei 3 % pasaulio gyventojų gali būti priversti palikti savo namus. Atsižvelgiant į itin spartų Afrikos populiacijos augimą ir didžiulį šio žemyno pažeidžiamumą kalbant apie klimato kaitą, labai išaugs Afrikos gyventojų migracijos į Europą (o tai reiškia ir į Lietuvą) tikimybė. Kartu kylanti temperatūra ir gamtinių ekosistemų pokyčiai gali pakeisti ir regioninę įvairių užkrečiamųjų ligų sklaidą: tikėtini naujų infekcinių ligų ir globalių pandemijų proveržiai.

Tai skatina ES ir kitas Vakarų valstybes siekti žaliojo perėjimo – t. y. kompleksinės ekonomikos transformacijos, siekiant poveikio klimatui neutralumo iki 2050 m. Norėdamos įgyvendinti Europos žaliajį kursą, ES valstybės narės (tarp jų ir Lietuva) įsipareigojo reformuoti savo energetikos, pramonės, transporto, statybų, atliekų tvarkymo bei žemės ir miškų ūkio sektorius, keisti vyraujančią vartotojišką visuomenės požiūrį į gamtinę aplinką ir jos problemas. Kadangi energijos poreikis Europoje ir toliau augs, žaliojo perėjimo darbotvarkė virsta dideliu iššūkiu apsirūpinti žaliaja energija bei jos gamybai reikalingomis žaliavomis, infrastruktūra.

Žaliasis perėjimas skatins permąstyti ir globalizaciją: taršios energijos importų atsisakymą, naujų vertės grandinių kūrimą, glaudesnę ekonominę integraciją ES viduje. Kartu jis glaudžiai sąveikaus ir su technologine transformacija: energetikos gavybos, kaupimo ir perdavimo sistemų tobulinimas, naujų sintetinių medžiagų vystymas ir kitos inovacijos taps kritiškai svarbios siekiant didinti žaliosios energijos efektyvumą ir mažinti išteklių sąnaudas.

Tokia kompleksinė ekonomikos transformacija gali atverti naujas galimybes Lietuvos verslui, tačiau aplinkai žalingų ekonominių veiklų atsisakymas reikš ir brangstančius produktus bei paslaugas, o tai neproporcingai paveiks pažeidžiamiausius visuomenės narius ir reikalaus imtis aktyvios socialinės politikos. Žaliasis perėjimas siejamas ne vien su būtinais ekonominės, mokestinės ir reguliacinės politikos pokyčiais. Tai kartu reiškia ir socialinę, kultūrinę transformaciją – vartotojų kultūros ir įpročių atsisakymą. Visuomenė turės įveikti vis dar gajų mąstymą, kad gamta, nors svarbi ir vertinga, tėra nekintantis ir pasyvus gyvenimo fonas.

Spartėjanti technologinė raida

Greta žaliojo perėjimo Lietuva bei kitos pasaulio valstybės patirs ir kitą – technologinę – transformaciją. Spartėjant lūžio technologijų, pvz., dirbtinio intelekto ar kvantinės kompiuterijos, raidai, jų poveikis gali radikaliai pakeisti žmonių gyvenimo būdą – tiek tarpusavio santykius, tiek darbo rinkas, tiek ekonominio konkurencingumo parametrus, verslo modelius, grėsmių nacionaliniam ir asmeniniam saugumui pobūdį ir valdysenos sistemas.

Technologijų raida keičia ir galios pobūdį: ateityje vis daugiau politinės ir ekonominės įtakos turės technologijų kūrėjai ir valdytojai – tiek privačios kompanijos ar platformos, tiek valstybės, naudojančios lūžio technologijas. Svarbu pažymėti, kad lūžio technologiją gali sukurti ir mažos mokslininkų grupės, bet technologijai išvystyti ar paversti ją tarpdisciplinine reikia daugelio mokslininkų pastangų, didelių valstybės ir privataus sektoriaus investicijų. Šie pokyčiai diktuoja būtinybę ir Lietuvai siekti vystyti mokslinį, technologinį ir kūrybinį potencialą bei plėtoti nacionalinę mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistemą.

Lūžio technologijų raida nėra linijinė, tad nuspėti jų atsiradimą ar prognozuoti jų poveikį – sudėtinga. Spartus technologijų vystymasis atveria naujus mokymosi būdus ir metodus, kurie gali skatinti švietimo proveržį, tačiau kartu kuria grėsmes bendruomenės tvarumui ir gali prisidėti prie švietimo atotrūkio didinimo, teisingumo mažinimo. Švietimui būtina kelti tokius ugdymo tikslus, kurie padėtų kurti visuomenės ir asmenybės integralumą technologijų kaitos sąlygomis. Sparti technologijų raida ir jos nulemti darbo pobūdžio pokyčiai kelia švietimo sistemai uždavinį užtikrinti nuolatinio kompetencijų ir įgūdžių atnaujinimo bei darbuotojų persikvalifikavimo galimybes ir atitinkamus pajėgumus.

Technologijų raida taip pat atneša radikalių pokyčių medicinos srityje: galimybę pritaikyti personalizuotą gydymą ir vaistus, auginti dirbtinius organus ar išgydyti vėžį. Kalbama apie robotikos, dirbtinio intelekto, nanomedicinos, virtualiosios ir papildomosios realybės, telemedicinos, biologinių jutiklių reikšmę. Tačiau kartu su šiais pokyčiais gali padidėti sveikatos priežiūros lygio atotrūkis tarp socialinių grupių, jei naujų aukštųjų medicinos technologijų kaštai būtų pernelyg dideli.

Kūrybinių sektorių ir kultūros paveldo skaitmenizacija gali atverti naujas humanitarinių mokslų, kūrybinių sektorių ir meno galimybes, pasiūlyti naujus savosios ir kitų kultūrų turinio, paveldo pažinimo būdus, prisidėti prie kultūros ir meno prieinamumo visuomenei ir yra svarbi kuriant inovacijas. Kita vertus, tęsiantis medijų pasaulio transformacijai, kyla rizika, kad kultūros produktų sklaidą ir turinį vis labiau kontroliuos globalūs platintojai ir jų platformos, todėl nedidelėms valstybėms auga poreikis investuoti į savo kultūros sklaidą skaitmeninėje erdvėje ir ne tik.

Technologinė pažanga turės nevienareikšmį poveikį ir ekonomikos raidai. Pavyzdžiui, automatizacijos procesai gali reikšmingai padidinti verslo produktyvumą, tačiau jie kartu kelia didelę grėsmę rutininių užduočių ir vidutinės kvalifikacijos darbuotojų kategorijai. Automatizacijos procesas gali reikšti darbo rinkos poliarizaciją: ateityje vyraus nerutinės (ir gerai apmokamos) aukštos kvalifikacijos arba žemos (ir prastai apmokamos) kvalifikacijos darbo vietos. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) skaičiavimais, net 63 % Lietuvoje esančių darbo vietų ateityje gali būti automatizuotos – ši grėsmė yra ženkliai didesnė nei EBPO šalių vidurkis (45,6 %). Vidutinis Lietuvos darbo rinkos vertinimas čia neatspindi regioninės dimensijos: regionai yra ypač jautrūs automatizavimo rizikai.

Galiausiai technologijų raida paveiks ir politinių procesų (įskaitant tarptautinę ir saugumo politiką) raidą. Pažangiųjų technologijų ir inovacijų diegimas valdysenos sistemose ateityje gali turėti ypač svarbų vaidmenį formuojant piliečių lūkesčius atliepiančią, įtraukią ir skaidrią politiką, stiprinant viešųjų paslaugų tiekimo sistemas ir decentralizuojant sprendimų priėmimo procesus. Kita vertus, pažangiosios technologijos gali būti panaudotos ir didesnei visuomenės kontrolei bei stebėsenai, siekiant suvaržyti žodžio laisvę ar net perauklėti visuomenę. Tad žvelgiant iš tarptautinio saugumo perspektyvos galima numanyti, kad iki 2050 m. vis svarbesnė taps piliečių sveikatos ir biometrinių duomenų apsauga, robotų ir dirbtiniu intelektu grįstų technologijų naudojimas karo kontekste ir kritinės junglumo ir duomenų valdymo infrastruktūros apsauga. Kartu, atsižvelgiant į esminį technologijų poveikį ekonominiam konkurencingumui, technologijų plėtros ir prekybos klausimai vis ryškės kaip geopolitinių konfliktų objektas.

Geopolitiniai poslinkiai

Aptartos globalios tendencijos keis ir valstybių tarpusavio santykius, tarptautinės galios balansą. Ateityje Vakarų valstybės sudarys vis mažesnę pasaulio ekonomikos ir populiacijos dalį, o tarptautinės politikos gravitacijos centras pamažu slinksis į Globalius Rytus ir Pietus. Matomos kelios galimos tarptautinės sistemos raidos kryptys: fragmentacija į atsietus ir uždarus galios blokus; atviros, taisyklėmis grįstos tarptautinės tvarkos atsinaujinimas ir įtvirtinimas; didžiųjų galių bendradarbiavimas ir kartu konkurencija dėl tarptautinės tvarkos taisyklių bei institucijų nustatymo; hierarchinės, suverenumo ir nacionalinių interesų viršenybe grįstos tarptautinės tvarkos įtvirtinimas. Jau dabar matoma tiek didesnė

Rytų ir Pietų valstybių interesų ir vertybių reikšmė globalioje politikoje, tiek vis ryškesni Vakarų valstybių santykių su Rytų ir Pietų regionais pokyčiai. Globalių Pietų ir Rytų santykinę galią dar labiau sustiprina jų turimi žaliajam perėjimui reikalingi ištekliai ir ypač dominuojanti Kinijos pozicija kritinėse žaliosios energijos grandinėse, tam tikrų lūžio technologijų sektoriuose. Sunku tikėtis, kad ateities geopolitiniai poslinkiai bus paprasti, sklandūs ir harmoningi: kai kurios Rytų valstybės jau šiandien ginčija atviro, daugiašalio bendradarbiavimo institucijas ir normas, o Vakarų bendruomenės viduje egzistuoja skirtingos nuomonės dėl to, kokia turėtų būti ateities tarptautinė sistema.

Mažėjanti santykinė Vakarų demokratijų koalicijos galia ir potencialios skirtys šios bendruomenės viduje yra itin rimtas iššūkis Lietuvai. XX a. pabaigoje konsoliduota teise, taisyklėmis bei daugiašalio bendradarbiavimo principais grįsta tarptautinė tvarka sukūrė palankią aplinką stiprinti ir plėtoti Lietuvos valstybingumą, demokratinę santvarką, nacionalinį saugumą ir ekonominę gerovę. Šiai sistemai stabilumo teikė aukšta Vakarų valstybių, puoselėjančių demokratines vertybes ir atviros ekonomikos principus, galia, o siekis tapti aktyvia šios Vakarų politinės bendruomenės nare apibrėžė pamatinę Lietuvos užsienio ir saugumo politikos orientaciją nuo pat nepriklausomybės atkūrimo.

Ateityje Lietuvai bus ypač svarbu įsitraukti į Europos ir JAV bendradarbiavimą ir jį palaikyti ginant ir atnaujinant demokratinėmis vertybėmis grįstą pasaulio tvarką. Transatlantinę vienybę išlaikyti padės, viena vertus, bendri konkurentai – visų pirma Kinija – ir, kita vertus, glaudūs JAV ir Europos ekonominiai, moksliniai ir kultūriniai ryšiai bei bendros institucijos. Nors Europa ir toliau kliausis JAV branduoliniu arsenalu, jai ateityje teks dar didesnę atsakomybę už regiono saugumą – JAV pagrindinis dėmesys gali būti sutelktas į Indijos ir Ramiojo vandenyno regioną, o tai lems sumažėjusį karinį buvimą Europoje. Tačiau, jeigu ateityje revizionistinė Rusija pradėtų naują karą Europoje, JAV pajėgų buvimas čia, tikėtina, gerokai padidėtų. Bet kokių atveju Europa turės daugiau investuoti į gynybinius pajėgumus dėl savo pačios saugumo. Dėl to sprendimai ES turės būti priimami greičiau, o ypač jų priėmimo taisyklės turės būti permąstytos tam, kad dėl atsinaujinusios ir veiksmingos institucinės ES architektūros iki 2050 m. į ES galėtų įstoti ir tapti jos visateisėmis narėmis Ukraina, Moldova, Sakartvelas, Vakarų Balkanų šalys. Todėl Lietuvai reikia turėti savo viziją apie ES ateitį, kurios pagrindu ji galėtų derėtis dėl naujos ES institucinės architektūros. JAV ir Europos santykius bent jau vidutiniu laikotarpiu gali apsunkinti demokratijos krizė ir į valdžią pakliuvusios antisisteminės jėgos. Galiausiai transatlantinę vienybę gali komplikuoti ir skirtingos ES bei JAV pozicijos dėl klimato kaitos valdymo, pramonės politikos ir technologijų reguliavimo. Lietuvai bus itin svarbu suprasti strateginių partnerių interesus kiekvienu šių klausimų, kad, derindami juos su savaisiais, galėtų konstruktyviai įsitraukti į bendrų sprendimų paiešką.

Transatlantinę vienybę Lietuvai bus ypač svarbi ir dėl ilgalaikės Rusijos grėsmės Baltijos regiono ir visos Europos saugumui. Rusijos karas Ukrainoje sugriovė tris dešimtmečius egzistavusią Europos saugumo architektūrą, o parama Ukrainai ir teisingos taikos Europoje atkūrimas reikalaus ilgalaikių ir vieningų Vakarų pastangų. Jau dabar Lietuva ir jos sąjungininkai turi mažinti savo pažeidžiamumą Rusijos hibridinių atakų atžvilgiu, rengtis potencialiam Rusijos galios vakuumui Globalių Pietų valstybėse, o ypač Kaukaze ir Centrinėje Azijoje, o prireikus – būti pasirengę stoti ir į tiesioginę karinę konfrontaciją su Rusija. Perspektyvoje iki 2050 m. negalima atmesti ir Rusijos byrėjimo ar separatizmo dalyje regionų scenarijaus. Nors tai pakirstų galimybę Rusijai mesti iššūkį Vakarams, Lietuva dėl to netaptų saugesnė. Nuolatinė grėsmė ir toliau yra Baltarusija, kaip autoritarinė, politinė ir karinė Rusijos sąjungininkė ir nesaugios Astravo AE eksploatuotoja. Iki 2050 m. į Rytus nuo Lietuvos gali atsirasti didelė nestabili zona, kurioje gali vykti pilietiniai karai, dėl kurių tektų spręsti cheminio ir branduolinio ginklo neplatinimo, pabėgėlių ir kitus klausimus.

Šie Europos saugumo iššūkiai ateityje egzistuos kartu su kokybiškai naujomis dilemomis, kurias lems technologijų raida. Robotikos, dirbtinio intelekto, gyvybės mokslų ir kosmoso technologijų pažanga gali reikšmingai išplėsti galimų konfliktų lauką ir pakeisti saugumo sampratą. Tokių precedento neturinčių iššūkių akivaizdoje Lietuvai bus svarbu kartu su partneriais formuoti ateities saugumo architektūrą, nepaliaujamai rūpintis savo atsparumu.

Demokratijų nuosmukis

Nuo 2001 m. mažėja demokratinėmis laikomų valstybių skaičius – dabar jau daugiau nei pusė pasaulio gyventojų gyvena autokratijose. Šalyse menksta demokratijos kokybė, daugelyje valstybių auga gyventojų nepasitenkinimo demokratijos veikimu jausmas, nusivilta šios sistemos gebėjimu užtikrinti viešosios politikos rezultatus. XX a. paskutiniame dešimtmetyje apie du trečdalius Europos, Šiaurės Amerikos, Šiaurės rytų Azijos ir Australijos gyventojų jautėsi patenkinti demokratija savo šalyse, o

šiandien taip nebėra. Šalyse, kur jauni žmonės patiria mažiau sunkumų rasti darbą, turi mažiau skolų, gali įsigyti būstą, turi mažesnę tikimybę susidurti su korupcijos ar diskriminacijos apraiškomis teisės saugoje ar gaudami viešąsias paslaugas, jaunimo pasitenkinimas demokratija gana aukštas, vis dėlto apskritai matomas didesnis jaunimo nusivylimas. Lietuva patenka tarp tų valstybių, kurių apie pusė gyventojų yra patenkinti demokratijos veikimu, o Lietuvos jaunimas labiau ja patenkintas nei vyresni žmonės. Nepasitenkinimas siejamas su nepasitikėjimu valdžios institucijomis ir tuo, kaip demokratija veikia praktiškai, geba atliepti žmonių socialinius lūkesčius.

Bendrai į nuosmukį linkusios tos demokratijos, kurios nėra tapusios kokybiškos: nors jose nominaliai veikia demokratijoms būdingos institucijos ir procedūros, tačiau nesusiformavusi stipri pilietinė visuomenė, stinga stiprių ir atsakingų politinių partijų, neužtikrintas teisės viršenybės principo laikymasis. Demokratijų silpnybės ir atvirumą linkę išnaudoti autokratiniai režimai, gilindami nepasitikėjimą politinėmis institucijomis, skatindami esamas takoskyras visuomenėse, organizuodami hibridines atakas ir kt. 2022 m. Rusijos pradėtas karas Ukrainoje – bene didžiausias išpuolis prieš demokratiją per pastaruosius dešimtmečius, jau pareikalavęs didžiulio aukų skaičiaus.

Valdymas tarpusavyje susietame pasaulyje tapo sudėtingesnis, daugiasluoksniškesnis, kadangi vis daugiau sprendimų priimama tarptautiniu lygmeniu, sprendimų priėmimui vis daugiau įtakos turi nevalstybiniai veikėjai, auga susidomėjimas dalyvaujamąsios ir svarstomosios demokratijos formomis, menksta tradicinės žiniasklaidos vaidmuo, stiprėja skaitmeninių, kartais poliarizuojančių, platformų įtaka. Kasdieniame gyvenime žmonėms darosi sunku atskirti tiesą nuo netiesos. Viena kitą sekančių krizių (klimato, pandemijos, ekonomikos, energetikos) ir didėjančio neapibrėžtumo akivaizdoje auga lūkesčiai valdžiai kaip saugumo ir stabilumo garantui. Ekonominiai sunkumai, kaip rodo ankstesnės demokratizacijos bangos, gali paskatinti nusivylimą ir socialinius konfliktus visuomenėse bei atvesti į valdžią populistines jėgas, kurios sudėtingoms problemoms siūlo „paprastus“ ir „efektyvius“ sprendimus. Viena tokių problemų – įvairėjanti ir auganti nelygybė.

Nors dedama daug pastangų mažinti nelygybę, atotrūkį švietimo srityje, siekiama socialinio teisingumo, pasaulyje teritorinė ir lyčių nelygybė, minties, sąžinės ir religijos laisvės suvaržymai išlieka, o kai kuriose srityse, tokiose kaip švietimas, darbo rinka ir sveikatos apsauga, visuomenės kokybinis atotrūkis net gilėja. Auga pajamų, turto (ypač skaitmeninių technologijų, finansų sektoriuose) pasiskirstymo netolygumai pasaulyje. Skurdesnės šalys susiduria su didesne rizika nesuvaldyti tokių reiškinių kaip klimato kaita pasekmes. Visuomenės klestėjimui būtinoms sąlygoms – prieigai prie kokybiško švietimo, užimtumo ir sveikatos apsaugos – vis dar turi įtakos asmens lytis, amžius, etninė tapatybė, socialinė padėtis, gyvenamoji vieta ir kitos aplinkybės. COVID-19 pandemija apnuogino, o daugeliu atveju ir sustiprino esamas nelygybes. Europoje socialinės ir energetinės nelygybės klausimai ypač aktualūs Pietų ir Rytų Europos valstybėms. Lietuva yra viena iš tų Europos šalių, kuriose pajamų nelygybė viena didžiausių, mums taip pat aktuali teritorinės atskirties problema.

Ateitį formuojančios tendencijos atskleidžia sudėtingą tolesnio Lietuvos vystymosi galimybių ir iššūkių kontekstą. Kiekvienas iš pirmiau apžvelgtų pokyčių turės daugialypių pasekmių Lietuvos visuomenės raidai, socialinės atskirties kaitai, šalies ekonominiam konkurencingumui, aplinkos būklei, švietimo ir sveikatos apsaugos sistemoms, nacionaliniam ir gyventojų saugumui, kultūrinei Lietuvos tapatybei. Siekiant spręsti kylančius ateities iššūkius ir realizuoti atsiveriančias galimybes, neišvengiamai reikės strategiškos viešosios politikos, stiprių institucijų ir susitelkusios bendriems tikslams visuomenės.

Lietuvos transformacijos ir pastarųjų metų krizių valdymo patirtis suteikia pasitikėjimo, kad valstybė gali sėkmingai suvaldyti ir ateities pokyčius. Santykinai mažas Lietuvos dydis, platus sutarimas dėl esminių valstybės politikos orientyrų – suverenumo, demokratinių vertybių ir euroatlantinės integracijos – ir visuomenės gebėjimas mobilizuotis krizių akivaizdoje leidžia greitai reaguoti į pokyčius ir lanksčiai prisitaikyti prie naujų valstybės raidos aplinkybių. Tačiau, siekiant ne vien greitai reaguoti, bet ir aktyviai formuoti savo ateitį, reikalinga ir ilgalaikė, bendram darbui įkvepianti valstybės pažangos vizija (toliau – Lietuvos ateities vizija). Ją padėjo suformuoti hipotetiniai valstybės pažangos scenarijai (toliau – valstybės ateities scenarijai).

Valstybės ateities scenarijai

Scenarijai – tai pasakojimas apie įsivaizduojamas galimas Lietuvos ateitis 2050 m. Jie skirti parodyti, kaip skirtingai gali keistis pasaulis ateityje ir tai, kaip įvairūs pokyčiai gali paveikti sprendimus bei nusistovėjusias praktikas. Keturi scenarijai sukonstruoti tarp dviejų pasirinktų ašių. Pirmoji ašis yra demokratijos kokybė: nuo silpnos demokratijos ir fragmentuoto, konfrontuojančio pasaulio iki klestinčios ir atsparios demokratijos Lietuvoje bei didelėje pasaulio dalyje. Antroji ašis yra Lietuvos švietimo plačiąja prasme būklė: nuo sustabarėjusio iki puikios kokybės švietimo. Scenarijai, kurių santraukos čia pateiktos, nėra nei ateities prognozės, nei vertybiniai teiginiai – tai veikiau atspirtų vizijos kūrimui ir analitiniam procesui suteikęs įrankis¹. Tačiau antrasis scenarijus, pavadintas „Šiaurinė žvaigždė“ (brandi demokratija ir puikus švietimas), yra toks Lietuvos eskizas, kurio turime siekti, atmetę nepriimtinius elementus. Kiti scenarijai rodo, kas gali atsitikti, jeigu Lietuva nedės ryžtingų pastangų formuodama savo ateitį.

„Puikus naujasis pasaulis“ (autoritarinis valdymas ir kokybiškas švietimas). Saugumo aplinka regione ilgą laiką įtempta, šalyje nesprendžiamos įsisenėjusios socialinės ir ekonominės atskirties problemos. Po rinkimų Lietuvoje valdžią įgyja kompetentinga, strategiškai pajėgi autokratinė valdžia. Ji paskelbia ryžtingą švietimo ir mokslo pertvarką ir nuosekliai įgyvendina viešojo valdymo, ekonominės politikos ir kitas reformas. Lietuva tampa aukštųjų technologijų kūrėja, specializuojasi vystyti dvejopos (civilinės ir karinės) paskirties technologijas, veikia pasauliniu lygiu konkurencingas universitetas. Švietimo įstaigose ypač klesti technologijos, inžinerija ir gamtos mokslai, o socialiniai ir humanitariniai mokslai menksta, yra ribojami ir tarnauja režimo reikmėms. Auga šalies ekonomika, vykdoma tikslinė imigracijos iš trečiųjų šalių politika, gera sveikatos apsaugos sistema padeda iš dalies stabilizuoti kai kurias neigiamas demografines tendencijas, tačiau žemas gimstamumas ir susiformavusios amžiaus struktūros lemia tolesnį nuoseklų gyventojų skaičiaus mažėjimą. Sparčiai vystomi miestai ir infrastruktūra, šalyje egzistuoja didelė vidurinė klasė, skurdo rizika beveik išnyko. Algoritmai ir naujausios technologijos plačiai taikomi įvairioms problemoms spręsti: jų paskirtis – palaikyti sveikatą, nustatyti viešųjų paslaugų standartus (taip pat ir valdyti bei kontroliuoti visuomenę ribojant jos laisves). Kiekvienas pilietis prisideda prie valstybės projekto, įgyvendindamas jam patikėtą funkciją.

„Šiaurinė žvaigždė“ (demokratinis valdymas ir kokybiškas švietimas). Vakarų demokratijoms konsolidavus globalią įtaką ir pasiekus technologinių proveržių, regionas pasižymi stabilumu ir sąlyginiu saugumu. Lietuvoje klesti brandi demokratija – stiprios atstovaujamosios institucijos, į svarstymus plačiai įtraukiami piliečiai, todėl sprendimų priėmimas užtrunka, vis dėlto, keičiantis vyriausybėms, išlaikomas strateginis nuoseklumas. Šalyje užtikrintas teisės viršenybės principas ir pagarba žmogaus teisėms. Valstybėje skyrus prioritetinį finansavimą įgyvendinta ambicinga švietimo ir mokslo plėtros reforma, ugdymo procese įvykusi tikslųjų, gamtos ir socialinių bei humanitarinių mokslų integracija, o mokymasis visą gyvenimą – savaime suprantamas įprotis. Konsolidavus išteklius, šalyje išplėtotą stipri mokslo, technologijų ir inovacijų ekosistema. Lietuvos vartotojai, verslas ir vyriausybė sutarė, kad technologinė-skaitmeninė ekonomikos transformacija privalo prisidėti prie žaliojo perėjimo ir socialinių iššūkių sprendimo. Todėl sumažėjo visuomenės stratifikacija ir socialinė atskirtis, propaguojamas saikas. Didžioji dalis visuomenės gyvena miestuose ir priemiesčių zonose, kur kiekvienas jaučiasi arti gamtos. Dėl palankaus politinio ir socioekonominio konteksto, kompleksiškos šeimos politikos stabilizavosi gyventojų skaičius. Daugumą rutininių darbų atlieka robotai, todėl žmonės vis daugiau laiko skiria kūrybai – Lietuva atpažįstama kaip kūrybinės saviraiškos šalis. Tai, be kita ko, žmonėms padeda jaustis įprasminus savo gyvenimą.

„Kapanojimasis“ (demokratinis valdymas ir nekokybiškas švietimas). Tarptautinę sistemą apibrėžia konkurencijos ir koegzistavimo kaita, tad Lietuva balansuoja tarp poreikio suvaldyti saugumo grėsmes ir noro išlikti konstruktyvia bei pragmatiška partnere Vakarams. Valdžių kaita šalyje pasižymi švytuoklės principu bei žema tarppartinio bendradarbiavimo, strateginio mąstymo kultūra, sprendimų priėmėjams niekaip nepavyksta susitarti dėl ilgalaikių valstybės raidos krypčių. Švietimo sistemoje dešimtmečiais

¹ Plačiau apie scenarijus, jų rengimą ir taikymą žr.: [Lietuva 2050: valstybės ateities scenarijai, STRATA, 2022.](#)

tęsiasi nesibaigiančios reformos: kiekviena naujai atėjusi valdžia pateikia vis naują švietimo pertvarkos viziją, tačiau ji vis nepasiekia brandžios įgyvendinimo stadijos. Žemas mokslo finansavimas, paskirstytas tarp daugelio universitetų ir tyrimų institutų, yra pakankamas tik jų išgyvenimui, bet ne mokslo ir inovacijų plėtrai, todėl žinias ir technologijas perkame iš užsienio. Dėl stagnacijos švietimo ir kitose srityse Lietuvos pažanga ribota: atskiri individai ar projektai sužibą, bet esminio pokyčio jie nepadaro – šalis įstringa vidutinių pajamų spąstuose. Lietuvos demografinė situacija tolydžio prastėja – nenuoseklus ekonominis augimas, nuolat kaitaliojama socialinė politika, nevykdoma viešųjų paslaugų plėtra bei neslūgstanti emigracija neleidžia stabdyti neigiamų demografinių tendencijų. Demokratija šalyje veikia imituojama: formalios demokratinės procedūros veikia, bet turinio jose nėra – dauguma piliečių nusivylę ir nebemato prasmės jose dalyvauti.

„Amžinas įšalas“ (autoritarinis valdymas ir nekokybiškas švietimas). Tarptautinei situacijai išliekant labai įtemptai, pradėjo eizėti ES vienybė, o šalyje įsivyravo režimas, žadantis stabilumą, saugumą ir ekonominę gerovę per gerų santykių su didžiuoju partneriu iš Rytų vystymą, o tam reikalingas stiprus lyderis – vadas. Vyriausybė centralizuoja valdžią, greta egzistuoja silpnas parlamentas ir nominali savivalda. Funkcionuoja biurokratinės, uždaros, visada teisios valdžios institucijos, kurioms žmogus – tik mechanizmo sraigtelis. Švietimo sistema pajungta autoritarinei valdžiai, jos pagrindinė paskirtis – indoktrinavimas, socializavimas ir žmogiškųjų išteklių srautų valdymas. Stipri policija seka piliečius ir užtikrina žemą nusikalstamumą, tad daugumai piliečių tai teikia santykinės ramybės ir saugumo jausmą. Valstybės kritine infrastruktūra naudojasi didysis partneris, per jį vystoma ir šalies ekonomika. Visi turi teisę į darbą ir bazinį gyvenimo minimumą, elgetaujančių šalyje nėra. Dėl sparčiai senstančios visuomenės priverstinai didinamas pensinis amžius. Valstybė ir jos institucijos skiepija asmeniui poreikį rūpintis šeima ir savimi tam, kad jam nekiltų noro dalyvauti politikoje. Tačiau asmuo turi ne tik teisę, bet ir pareigą reguliariai išreikšti lojalumą valstybei (vadui).

Toliau dėstoma Lietuvos ateities vizija yra orientuota į „Šiaurinės žvaigždės“ scenarijų, papildant siektiną Lietuvos paveikslą diskusijose išryškėjusiais visuomenei svarbiais elementais.

Valstybės ateities vizija

Kelrodė Lietuva: valstybė, kurioje noriu gyventi ir kurti. Valstybė, kurią noriu saugoti

Lietuva – tai ją kuriantys žmonės, ir valstybės pažanga įmanoma tik kuriančių ir išsilavinusių žmonių dėka. Kūrybą čia suprantame labai plačiai – kaip universalų principą, apimantį visas žmogaus veiklos sritis, kaip tradicijos palaikymą ir jos interpretaciją, kaip kažko visiškai naujo sumanymą ir įgyvendinimą, pagaliau kaip tvarkos nenuspėjamame pasaulyje kūrimą. Kūryba suteikia žmogaus gyvenimui prasmės ir išsipildymo jausmą. Tam, kad galėtume kurti, būtina laisvė, taip pat meistriystė ir pasirėngimas nuolat tobulėti, todėl pabrėžiame asmens įvairiapusiško išsilavinimo svarbą. Paties asmens pareiga ir atsakomybė yra atrasti savo pašaukimą, nuolat lavintis tam, kad galėtų laisvai rinktis gyvenimo kelią ir save realizuoti, nebijotų sunkumų ir jaustųsi gyvenantis gerą bei prasmingą gyvenimą, o valstybės – sudaryti tam palankias sąlygas.

Mūsų atečiai ir gyvenimo gerovei taip pat svarbus natūralių ekosistemų išlaikymas, žmogaus ryšys su gamta, kurį išsaugoti technologinės civilizacijos sąlygomis reikia vis daugiau pastangų. Šis ryšys diskusijose su Lietuvos žmonėmis išryškėjo kaip vienas iš esminių lietuviškosios tapatybės elementų šalia valstybinės lietuvių kalbos, bendros kultūros ir istorijos. Buvimas šalia gamtos yra suprantamas kaip žmogaus gero gyvenimo sąlyga, papildanti jo socialinio ir ekonominio saugumo poreikius. Lietuvos ateitį matome kaip pažangios, inovatyvios šalies, kurioje rasta pusiausvyra tarp šiuolaikinio žmogaus gyvenimui būtinų atributų, naujausių technologijų įvaldymo ir geros laukinės gamtos būklės išsaugojimo. Švari, neužteršta gamta nėra savaime suprantama duotybė, todėl vienas iš kertinių mūsų ateities siekių – atkurti su ja tinkamą santykį, taip išsaugojant ją žaliai ir nenuniokotą. Kartu tai prisideda prie Lietuvos tarptautinių įsipareigojimų darnaus vystymosi srityje, siekių atkurti biologinę įvairovę ir iki 2050-ųjų tapti klimatui neutralia, atsparia neigiamiems klimato kaitos pokyčiams šalimi.

Galiausiai norime matyti žmogų, laisvai įsipareigojusį savo valstybei, savo politinei bendruomenei ir su ja susisaisčiusį. Vis labiau virtualėjančiame pasaulyje žmogaus ryšys su žmogumi, priklausymo konkrečiai vietai ir savo bendruomenei jausmas tampa kaip niekad svarbūs. Lietuva kaip bendruomenė – tai ne tik tie, kurie dabar yra šalia, bet ir tie, kurie čia buvo iki mūsų, ir tie, kurie dar tik ateis. Taip pat ir tie, kurie dėl kokių nors priežasčių dabar gyvena ne Lietuvoje. Su jais esame susiję savo istorija ir tapatybe. Tačiau žmonių tarpusavio ryšį puoselėja ir gausybė mažesnių, tiek organizuotų, tiek ne, bendruomenių, buriančių bendrų tikslų ir idėjų turinčius žmones.

Bendruomeniškumas – viena iš pagrindinių šios strategijos rengimo metu išryškėjusių vertybių šalia **tapatybės išsaugojimo, laisvės ir lygybės, pagarbos žmogaus orumui ir teisingumo**, kuriomis, žmonių nuomone, turėtume vadovautis konstruodami savo ateitį.

Šioje ateities vizijoje bendruomeniškumas reiškia tarpasmenį žmonių ryšį, pagrįstą pagarba, pasitikėjimu, darna ir atsakomybe, rūpinimusi bei tarpusavio įsipareigojimu. Jis pasireiškia priimant kasdienes sprendimus ir ieškant dermės bei sugyvenimo, gerbiant asmens teisę į pasirinktą gyvenimo būdą bei nuomonę, kuriant geresnę ateitį visiems.

Atsiremdami į bendruomeniškumo ir tapatybės išsaugojimo siekius, laisvės, lygybės, pagarbos žmogaus orumui ir teisingumo vertybes, norime, kad Lietuva taptų tokia valstybe, kurioje žmonės rinktųsi kurti savo gyvenimą – ir kurti jį tokį, kurį patys būtų pasirengę ginti. Tikime, kad pilietiškumo puoselėjimas, pilietinis ugdymas yra šalies savikūros, tapatybės ir tėvynės meilės pagrindas.

Valstybės pažangą ateityje labiausiai atspindės tai, kaip joje jaučiasi čia gyvenantys žmonės. Pažangai būtina sąlyga – orus žmogus, atspari visuomenė ir valstybė, besiremiančios į savo praeitį, gebančios nuolat mokytis ir prisitaikyti, kurti savo ateitį. O tuomet ši kelrodė žvaigždė savo pavyzdžiu ir kitus skatintų siekti gražesnio, prasmingesnio gyvenimo.

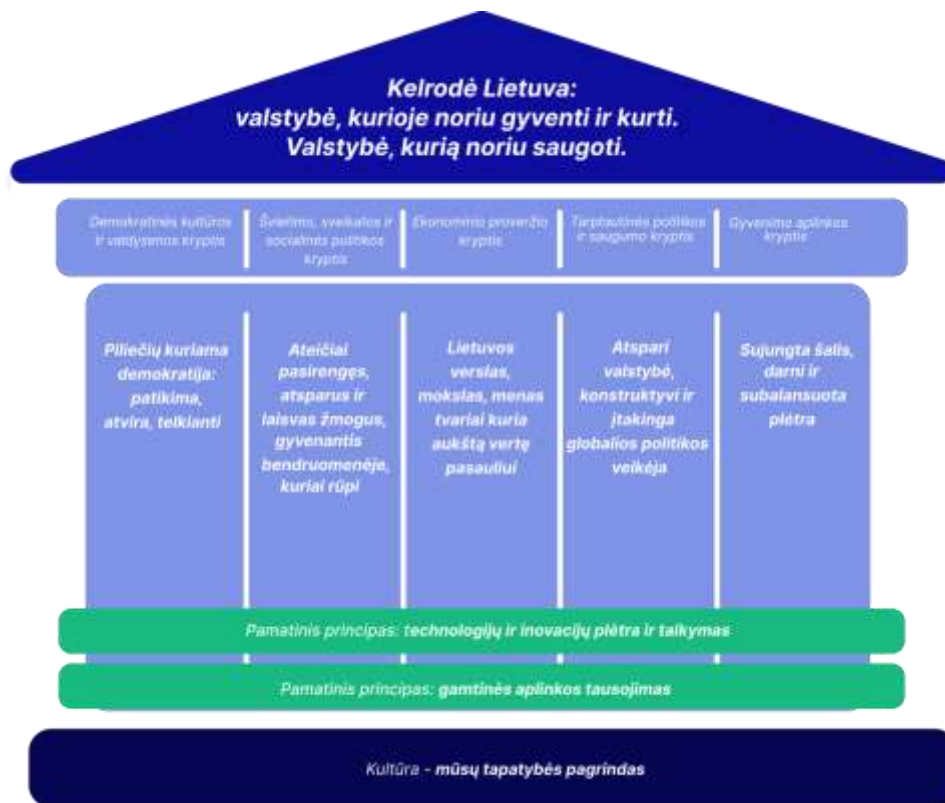
Lietuva, įgyvendinusi savo ateities viziją 2050-aisiais, yra atspari ir klestinti valstybė, kurios žmonės – pilietiškai ir jaučiasi gyvenantys gerą bei prasmingą gyvenimą:

- **Ji yra atpažįstama kaip brandžios demokratijos valstybė su stipria demokratine politine kultūra.** Dauguma piliečių pasitiki savimi, vienas kitu ir savo valstybės valdžios institucijomis, yra aktyviai įsitraukę į bendrą reikalą – savo valstybės kūrimą. Jos valdysena yra strategiška, lanksti ir efektyvi, paremta atvirumo, teisingumo ir skaidrumo principais. Visiems piliečiams suteiktos lygios galimybės dalyvauti viešųjų klausimų svarstymuose, viešosios politikos sprendimai priimami remiantis įrodymais ir ateities įžvalgomis, atsižvelgiant į visuomenės vertybes ir siekiant bendrojo gėrio. Lietuvos visuomenę vienija bendra kultūra – valstybės tapatybės pagrindas.
- **Laisvų ir atsakingų žmonių visuomenė, nes esame išsilavinę, atsparūs (pasirenę ateičiai) ir gebantys veikti kartu.** Kiekvienas žmogus atsakingas už savo visapusišką išsilavinimą, integraciją ir tuo rūpinasi, o šiame kelyje jį lydi šeima, visokeriopai remia socialinė aplinka, bendruomenė ir valstybė, sudarydamos tam reikiamas sąlygas. Žmogus geba prisitaikyti prie nuolat kintančios aplinkos, gali laisvai rinktis gyvenimo kelią, pasirūpinti savimi ir yra atidus kitam. Tai šalis, kurioje stipri socialinė sanglauda – prireikus galima atsiremti į savo bendruomenę, kuri paremta sugyvenimo ir kartų solidarumo principais. Valstybė rūpinasi žmonių socialine gerove ir lygių galimybių užtikrinimu, laiku teikia pagalbą pažeidžiamoms visuomenės grupėms, skurdo rizikos lygis – nykstamai žemas.
- **Ji kuria ir eksportuoja pasaulinio lygio žinias bei inovacijas, užimdama kertines pozicijas globaliose vertės grandinėse.** Lietuva yra patraukli talentams šalis, nes čia sukurtos galimybės prasmingam darbui ir visaverčiam gyvenimui. Tai erdvė įvairiais būdais kurti vertę, nuolat mokytis, atrasti naujas idėjas ir eksperimentuoti, jaustis reikalingam visais amžiaus tarpsniais ir išpildyti savo potencialą. Vystydama ekonominę veiklą, Lietuva tausuoja savo ir planetos aplinką bei savo žmones.
- **Ji yra atspari ir įtakinga tarptautinės sistemos veikėja.** Lietuva geba numatyti įvairius išorinius sukrėtimus vis labiau nenuspėjamame pasaulyje, pasirengti jiems ir atlaikyti, atsigausti nuo jų bei tapti stipresnė. Ji geba paremti savo partnerių pastangas plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką ir yra pajėgi sutelkti vakarietiškoji demokratijų veiksmus savo lyderyste ir pavyzdžiu. Lietuvos žmonės jaučiasi valstybės užsienio politikos bendrakūrėjais ir partneriais.
- **Yra šalis, kur gali greitai pasiekti tai, ko reikia žmogaus gerovei.** Visa Lietuvos teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta. Geras susisiekimasis šalies viduje ir su pasauliu bei pažangi skaitmeninė infrastruktūra leidžia žmogui lengvai ir greitai pasiekti reikalingas viešąsias, komercines paslaugas, dalyvauti šalies kultūriniame, ekonominiame ir socialiniame gyvenime nepriklausomai nuo savo gyvenamosios vietos ir palaikyti ryšius su pasauliu. Išsaugota laukinė gamta ir biologinė įvairovė ne tik užtikrina žmogaus teisę į sveiką, švarią ir gražią aplinką, bet ir yra tapusios Lietuvos konkurenciniu pranašumu.

Vizijai pasiekti reikalingos valstybės vystymosi kryptys

Lietuvos ateities vizijai įgyvendinti reikalingos penkios esminės valstybės vystymosi kryptys – strateginės ambicijos, kurios yra tarpusavyje glaudžiai susijusios. Pirmoji (demokratinės kultūros ir valdysenos pokyčių) kryptis nusako, kaip turėtų keistis mūsų valdymo sistema, siekiant demokratijos šalyje kokybės. Antrojoje (švietimo, sveikatos ir socialinės politikos pokyčių) kryptyje kalbama apie ateities visuomenę – pokyčius, kurių reikia norint, kad Lietuvos žmonės būtų pasirenę ateičiai, laisvi rinktis savo gyvenimo kelią ir solidarūs su kitais. Trečiojoje (ekonominės politikos pokyčių) kryptyje apibrėžiamos sąlygos, kurių reikia, kad Lietuva pereitų prie aukštos vertės kūrimo, įgyvendintų socialiai teisingą žaliąjį perėjimą ir sudarytų sąlygas Lietuvoje kiekvienam žmogui realizuoti savo potencialą. Ketvirtojoje (tarptautinės politikos ir saugumo pokyčių) kryptyje atspindimų pokyčių reikia norint pasiekti valstybės atsparumą – ši kryptis apibrėžia veikimo išorinėje erdvėje principus. Penktoji

(infrastruktūros ir gyvenimo aplinkos pokyčių) kryptis nusako, kaip turėtų būti vystoma gyvenamoji aplinka ir infrastruktūra, kad žmogus turėtų geras gyvenimo sąlygas visoje Lietuvoje ir kartu galėtų jaustis pasaulio dalimi.

1 pav. Lietuvos ateities vizija ir valstybės vystymosi kryptys

Šiose strateginėse ambicijose išdėstyti siejami pokyčiai toli gražu neišsemia visų veiksmų ir iniciatyvų, kuriuos valstybė turės įgyvendinti ateityje. Čia visų pirma orientuotasi į valdžios institucijų veiksmus ir siekta atspindėti svarbiausius reikiamus pokyčius. Kiekvienoje ambicijoje yra integruotos vertybės, taip pat pamatiniai gamtinės aplinkos tausojimo ir technologijų bei inovacijų taikymo principai, dėl kurių plačiai susitarta diskusijų metu. Pamatiniais principais išreikštas siekis nuosekliai ir kompleksiskai formuoti tam tikrą požiūrį ir elgesį sprendžiant problemą, aktualią daugelyje valstybės veiklos sričių.

Pamatinis gamtinės aplinkos tausojimo principas apima ne vien neutralų poveikį klimatui ir atsparumą neigiamiems klimato kaitos pokyčiams, bet ir biologinės įvairovės saugojimą, ekocentrinį požiūrį – tausojantį žmogaus santykį su gamta bei jos puoselėjimą ateities kartoms. Žaliojo perėjimo darbotvarkei, apimančiai daugelį valstybės veiklos sričių, ir Jungtinių Tautų patvirtintiems darnaus vystymosi tikslams įgyvendinti reikia veiksmingo tarpinstitucinio bendradarbiavimo, sutelktų valstybės institucijų, privataus sektoriaus ir pilietinės visuomenės pastangų.

Pamatinis technologijų ir inovacijų plėtros ir taikymo principas nurodo ne tik į aukštųjų ar kietųjų technologijų plėtrą, bet ir apima socialines inovacijas siekiant spręsti visuomenei kylančius iššūkius. Kartu pabrėžiame, kad technologijų plėtra neturėtų būti savitiksle ar suprantama siaurai, pavyzdžiui, vien kaip ekonomikos augimo variklis. Šis principas apima ir įsipareigojimą valdyti su technologine kaita susijusias rizikas, ypač gyventojų psichinei ir fizinei sveikatai, socialiniams santykiams ir visuomenės atskirčiai. Naujausios technologijos jau šiandien yra fundamentalus visų valstybės veiklos sričių kontekstas, į kurį turime atsižvelgti ir kuris aprėpia daug daugiau nei skaitmenizaciją.

Vizijos pamatas – kultūra

Kultūra yra valstybės, kaip politinio darinio, išlikimo bei gyvybingumo pagrindinė sąlyga. Tai mus kaip bendruomenę jungianti paveldėta, mūsų kuriama ir permąstoma simbolių ir prasmių visuma, apibrėžianti asmens santykį su pačiu savimi, kitais ir pasauliu. Ji leidžia žmonėms bendrauti, jamžinti ir plėtoti savo žinias bei požiūrį į gyvenimą. Kultūra suteikia pasauliui prasmę ir padeda jį suprasti. Šiame dokumente ji apima Lietuvos materialųjį, nematerialųjį ir gamtos paveldą, tautos atmintį, kasdienę visuomenės kultūrą, jos vertybes ir praktikas, taip pat profesionaliąją kūrybą ir naująsias kūrybinės raiškos formas – mūsų praeitį, dabartį, ateitį.

Šioje vizijoje jos nėra priešinos – atvirkščiai, tarp jų vyksta nuolatiniai mainai. Išsaugota praeitis ir kultūros tradicija bei jų santykis su mūsų kūrybiniu potencialu, besiskleidžiantis dabartyje, yra kultūros gyvybingumo garantas, jos stiprybės ir atsinaujinimo šaltinis. Istorinės tradicijos ir daugialypio mūsų kultūros paveldo, jo šaknų pažinimas bei aktualizavimas yra atspirties taškas, kuris leidžia kritiškai permąstyti save dabarties ir istorijos tėkmės akivaizdoje. Kultūra leidžia vis iš naujo atrasti amžinąsias vertybes ir kartu rasti patikimus laiko išbandytus šiandienos problemų sprendinius, o kultūrų sąveikos – atpažinti bei kurti išties naujus ateities horizontus. Per savitą kultūrą esame atpažįstami pasaulyje, per ją ir, visų pirma, per lietuvių kalbą, įprasminame save dabartyje. Užtikrinti kultūrai galimybę klestėti – šios vizijos įgyvendinimo sąlyga, padėsianti išlaisvinti kūrybinės visuomenės galias ir judėti naujos gyvenimo kokybės link.

Lietuva turi į ką atsiremti: esame konsoliduotos demokratijos valstybė, visavertė Vakarų demokratinės bendruomenės narė, užsitikrinusi gana didelę visuomenės, taip pat ir tautinių bendrijų, paramą demokratinei sistemai. Valstybėje susiformavo patikimas profesionalų sluoksnis, galintis sėkmingai veikti viešajame, privačiajame ir nevyriausybiniam sektoriuose, gerai institucionalizuotos strateginio planavimo, teisėkūros ir kitos valstybės valdymo sistemos. Spartus ekonomikos augimas leido pasiekti šalies ekonominę pažangą, žemą absoliutaus skurdo lygį. Lietuva turi keletą stiprių pasaulyje pripažintų universitetų, į technologinę plėtrą ir taikomuosius tyrimus orientuotų tarptautinio lygmens mokslo centrų, palankias sąlygas kurti startuolius. Lietuva garsi savo meno, sporto žvaigždėmis ir unikaliomis šimtmečius siekiančiomis etninės kultūros ir daugiakultūriškumo tradicijomis. Šalyje yra daug išsilavinusių, kūrybingų ir išradingų žmonių. Stiprėja suvokimas, kokia yra kultūros lauko strateginė svarba valstybės gyvenimui.

Esame stipri tauta, išlikusi per amžius: prireikus gebame mobilizuotis ir susitelkti bendriems tikslams, lanksčiai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių. Jos ir dabar panašios į audringą jūrą, tačiau tikime, kad susitelkus mūsų kelionė per jūrą siekiant įgyvendinti šią viziją, kaip kelrodę žvaigždę, gali būti sėkminga.

Strateginės ambicijos ir svertinių iniciatyvų žemėlapis

Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti

Lietuvos valstybės sėkmė ateityje daugiausia priklausys nuo to, kiek, reaguodama į kintantį ateities kontekstą, jos valdysena gebės prisitaikyti ir garantuoti viešosios politikos rezultatus, taip pat kiek stipri bus mūsų pilietinė visuomenė. Neapibrėžtumo ir iššūkių kupiname pasaulyje *pasitikėjimas* savimi, vieno kitu ir savo valstybės institucijomis tampa viena iš svarbiausių vertybių ir ateities siekių. Pasitikėjimas – tai mūsų visuomenių egzistavimo ir demokratinių institucijų legitimumo pagrindas. Jis leidžia drąsiau pasitikėti nežinomybę ir neapibrėžtą ateitį. Be pasitikėjimo visuomenės sutartis tampa sunkiai įmanoma.

Pasitikėjimui valstybe kurti reikalingos stiprios, patikimos ir skaidrios institucijos. Kintantis ateities horizontas valdžios institucijas taip pat verčia iš naujo permąstyti savo vaidmenį ir veikimo būdus. Visų pirma jos turi gebėti naviguoti neapibrėžtumo sąlygomis ir telkti visuomenę bendriems tikslams, pradedant ekonominės, socialinės gerovės kūrimu ir baigiant krašto gynyba, kartu gebėti atliepti piliečių poreikius ir užtikrinti apčiuopiamus viešosios politikos rezultatus, pasitelkdamos platesnį priemonių spektrą nei vien tik reguliavimas. Atsižvelgiant į mažėjantį gyventojų skaičių Lietuvoje ir ribotus išteklius, tampa itin svarbu veikti efektyviai, lanksčiai ir greitai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, ieškoti naujų ir veiksmingesnių sprendimų, sudaryti erdvės eksperimentavimui ir bendrakūrybai. Pasitikėjimas taip pat susijęs ir su bendru kultūriniu visuomenės pagrindu, mūsų tarpusavio pasitikėjimu ir bendruomenių tarpusavio saitais.

Todėl žvelgiant į ateitį ir siekiant stiprinti pasitikėjimą valstybėje, pagrindiniai valstybės valdymo pokyčiai turėtų apimti tris sritis:

- **strategiškas, lankstus ir efektyvus valdymas**, kurį siejame su stipriomis valstybės institucijomis, gebančiomis numatyti būsimus pokyčius, tinkamai nustatyti vystymosi prioritetus ir juos nuosekliai įgyvendinti, bendradarbiaujant su visuomene ir kitais sistemos veikėjais; gebėti kurti naujoves ir greitai prisitaikyti prie kintančios aplinkos;
- **valdymo sistemos atvirumas, skaidrumas ir pagarba įvairovei**, kurį suprantame kaip valdžios atvirumą ir pasitikėjimą žmonėmis, būtinybę suinteresuotoms šalims įsitraukti į viešosios politikos sprendimų priėmimą nuo pat viešosios politikos problemos apibrėžimo iki viešosios politikos vertinimo, žmogaus teisių principų integravimą į sprendimų priėmimą;
- **kultūros vaidmens valstybėje stiprinimas**, jį matant kaip mūsų tapatybės tvirtumo, apmąstymo, tarpusavio saitų ir susikalbėjimo skatinimo, supratimo apie bendrąjį gėrį stiprinimo ir geresnio gyvenimo kūrimo pagrindą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Dauguma Lietuvos piliečių pasitiki valdžios institucijomis, kurios veikia lanksčiai ir patikimai, yra strategiškos ir inovatyvios. Lietuvos atstovaujamosios demokratijos valdymo sistema pasižymi sklandžia valdžios grandžių sąveika, joje įgyvendintas stiprus visapusės (tiek horizontalios, tiek vertikalios) atskaitomybės principas, užtikrintas racionalus galių ir funkcijų pasiskirstymas bei valdymo struktūrų ir procesų efektyvumas. Priimant sprendimus ir formuojant valstybės santykį su pilietine visuomene taikomas subsidarumo principas.

Valdžios institucijos geba nustatyti strateginius prioritetus ir nuosekliai juos įgyvendinti, bendradarbiaudamos su visuomene ir kitais politinės sistemos veikėjais. Šalyje susiformavusi konsensuso politinė kultūra. Stiprios ir kompetentingos institucijos geba patenkinti joms keliamus lūkesčius ir įgyvendinti duotus pažadus. Savo kasdieniame darbe jos vadovaujasi tokiomis vertybinėmis nuostatomis kaip gebėjimas patenkinti žmonių poreikius, patikimumas, atvirumas, integralumas (viešojo intereso gynimas, viešųjų ir privačių interesų pusiausvyra), sąžiningumas, teisės viršenybės principas.

Lietuva yra stipri teisinė valstybė, garantuojanti ir ginanti žmogaus teises ir vykdanči teisingumą atvirai, atsakingai, profesionaliai ir sąžiningai. Lietuvos teismų sistema yra patikima, išmintinga, efektyvi ir autoritetinga.

Valstybės tarnyba stipri ir profesionali, darbas valstybei – prestižinis. Savo veikloje ji taiko ateities įžvalgų metodus, priimdama sprendimus remiasi įrodymais ir duomenimis, į sprendimų priėmimą įtraukia įvairias suinteresuotas šalis, siekdama geriau suprasti ir atliepti gyventojų lūkesčius, susijusius su viešąja politika. Pažangiosios technologijos ir duomenys yra etiškai ir teisėtai integruoti į sprendimų priėmimo procesus. Skaitmeninės technologijos pasitelkiamos viešosioms paslaugoms teikti, o tai leidžia turėti efektyvesnes, į vartotoją orientuotas paslaugas ir ilgainiui pasiekti skaitmeninę valdžią. Nuolat stebimos ateities technologijos ir vertinami jų paskatinti pokyčiai – dirbtinis intelektas ir kitos naujovės, siekiant, kad jie tarnautų demokratijai ir žmonių gerovei.

Pakitusi viešojo sektoriaus kultūra: jai būdingas kūrybiškumas ir naujų galimybių paieška, plačiau aprėpiantis žvilgsnis, geresnis tarpusavio bendradarbiavimas ir sąveika su kitais veikėjais. Nuolat kintančioje aplinkoje reguliariai peržiūrimi valdžios institucijų siekiami tikslai ir veiklos procesai, siekiant užtikrinti, kad jie atitiktų laiko dvasią ir viešojo gyvenimo poreikius, lanksčiai prie jų prisitaikytų. Viešosios politikos inovacijos ir eksperimentavimas, naujų technologijų pasitelkimas eina drauge su perteklinio, tikslų nebeatitinkančio reguliavimo atsisakymu, platesnio viešosios politikos priemonių spektro naudojimu. Valstybės valdymo sistemos yra iš anksto pasirengusios galimoms krizėms ir ekstremaliosioms situacijoms, taip pat ir visuotinei gynybai. Lietuvoje yra įveiktos visuomenę skaldančios diskriminacijos, nelygybės ir smurto apraiškos. Jos visuomenė – įtrauki, gebanti gyventi įvairovėje ir mokytis iš esamų skirtumų.

Visiems Lietuvos piliečiams, o kai kuriais atvejais ir šalies nuolatiniais gyventojams, nepaisant amžiaus, lyties, gyvenamosios vietos, socialinės padėties, fizinių galimybių, etninės priklausomybės ir kitų asmens tapatybės bruožų, sudarytos lygios galimybės įsitraukti į viešosios politikos klausimų svarstymą nuo pat pradžių visuose etapuose. Bendra kūryba, kurioje dalyvauja pilietinės visuomenės organizacijos ir visuomenės nariai, socialiniai partneriai, akademinė bendruomenė, taikoma viešosioms paslaugoms kurti ir tobulinti.

Valdžios institucijos ir piliečiai siejami abipusio pasitikėjimo ir atvirumo santykio. Pačios institucijos aktyviai ieško būdų, kaip piliečius įtraukti į valstybės gyvenimą, dedamos pastangos į valstybės reikalus labiau įtraukti viešajame gyvenime menčiau atstovaujamas grupes, nepamirštant šalies tautinių bendrijų ir diasporos. Tam tikslui plėtojami atviros valdžios principai – skaidrumas, atskaitomybė, suinteresuotų šalių įtraukimas, kur įmanoma – dalyvaujamąsias ir svarstomasias demokratijos formas, pradedant vietos lygmeniu.

Institucionalizuota profesionali viešoji komunikacija yra suprantama kaip valdžios institucijų pareiga teikti informaciją žmonėms, išklausti ir atliepti piliečių lūkesčius veikiant bendrojo gėrio tikslais, pasirenkant į auditoriją orientuotus komunikacijos būdus, užtikrinant grįžtamąjį ryšį. Valdžios įstaigų pateikiama informacija žmonėms yra lengvai randama, suprantama ir jie ja pasitiki.

Šalyje ne tik veikia stiprios ir atsakingos politinės partijos, bet ir didžioji dauguma Lietuvos piliečių save suvokia kaip aktyvius politinės sistemos dalyvius, yra įsitraukę į valstybės reikalus – dalyvauja nevyriausybinių organizacijų, bendruomenių ir savanorystės veiklose. Įdiegti atviros valdžios principai ir bendrai kuriami sprendimai lemia geresnę viešosios politikos rezultatų kokybę. 2050-aisiais dauguma Lietuvos piliečių jaučiasi savo valstybės šeimininkais, aktyviai dalyvauja rinkimuose ir viešųjų klausimų svarstymuose. Klesti stipri demokratinė politinė kultūra.

Lietuvoje sudarytos sąlygos kultūros įvairovei ir žmogaus kūrybingumui reikštis viešajame gyvenime. Kultūros potencialas pasitelkiamas demokratinės savimonės ir humaniškumo ugdymui, tarpusavio sąitų stiprinimui ir įvairių kultūrinių grupių įtraukimui į visuomenę, nuolatiniam tapatybės permąstymui, ateities kūrimui. Nuo mažens ugdomos asmens kūrybinės kompetencijos ir profesionaliosios kultūros poreikis, atsižvelgiant į tai, kad tarp profesionaliosios ir kasdienės kultūros yra daug laiptelių bei įvairovės. Lietuvoje nebėra teritorinės kultūrinės atskirties. Valstybė yra sudariusi sąlygas žmonėms įsitraukti į kultūrines veiklas, kurios suprantamos kaip viena iš gero gyvenimo sąlygų.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Strategiškos, lanksčios ir efektyvios valdžios srityje:

- Peržiūrės valdymo sistemos ir jos institucijų veikimą, stiprins (horizontalios ir vertikalios) atskaitomybės principų veikimą, mažins valdžios centralizaciją, stiprins subsidiarumo principą ir daugiapakopį valdymą, kuriame sprendimai priimami tinkamu lygmeniu, plėdama partnerystes su nevyriausybinio ir privačiu sektoriais, piliečiais sutars dėl funkcijų, kurias jos galėtų įgyvendinti pačios, kartu nustatant reikalingus kokybės standartus.
- Užtikrins želiojo perėjimo, demografijos ir kitų ilgalaikių strateginių prioritetų įgyvendinimą, reformų pagrindumą, sąsajas su finansiniais ištekliais. Plėtos ateities įžvalgų ekosistemą, plės viešojo sektoriaus bendradarbiavimą su mokslinių tyrimų institucijomis, analitiniais ir tyrimų centrais. Stiprins įrodymais grįstą valdymą – *ex ante* ir *ex post* vertinimų sistemas. Sudarys erdvę eksperimentams atlikti ir naujoms idėjoms bandyti, o pasiteisinusias idėjas taikys plačiau.
- Stiprins viešojo sektoriaus lankstumą, gebėjimą kurti naujoves ir greitai prisitaikyti prie kintančių aplinkybių, kad ši savybė taptų mūsų konkurenciniu pranašumu. Sieks, kad vyktų nuolatinė ateities konteksto, siekiamų tikslų, galiojančių teisinių nuostatų, nusistovėjusių papročių ir metodų peržiūra, kad tai, kas nebeatitinka gyvenimo poreikių, būtų atnaujinta arba panaikinta.
- Sieks nuosekliai įgyvendinti teisės viršenybės principą, užtikrinti teisingumą ir žmogaus teises, taip pat teisingumui vykdyti būtiną teismų sistemos savarankiškumą, stabilumą ir nepriklausomumą nuo bet kokios pašalinės įtakos. Teismuose tobulins paslaugas ir procesus, užtikrindama jų kokybę, atvirumą inovacijoms, paslaugų orientavimą į žmogų, stiprins žmogiškuosius išteklius.
- Investuos į šalies IT sektorių ir duomenų apdorojimo sistemas, siekdama į vartotoją orientuotos e. valstybės. Standartizuos viešąsias paslaugas, vadovaudamasi iš karto kaip skaitmeninės kuriamos valdžios koncepcija, judėdama sąveikumo ir integruotų sistemų link. Kartu, nepamiršdama ir skaitmenio saugumo, nuolat vykdys šių naujų skaitmeninių technologijų stebėseną, užtikrindama etišką jų taikymą priimant sprendimus, šių technologijų pritaikymą žmonėms su individualiaisiais poreikiais; rūpinsis, kad būtų nustatytas žmogaus teises gerbiančias skaitmeninės erdvės teisinis reguliavimas.
- Suformuos profesionalią, stiprią, konkurencingą valstybės tarnybą. Nustatys jai lūkesčius ir reikalavimus, suformuos patrauklias darbo sąlygas. Ugdys valstybės tarnybos lyderystės, analitines, darbo su duomenimis ir suinteresuotomis šalimis kompetencijas, skaitmeninius įgūdžius, gebėjimus kurti naujoves, vystys sisteminį požiūrį ir tarpsektorinį bendradarbiavimą.
- Viešajam sektoriui taikys atskaitomybės, veiklos efektyvumo ir poveikio (rezultato) reikalavimus, kartu suteikdama daugiau laisvės bei autonomijos įgyvendinant tikslus. Sieks, kad valstybės tarnyba teiktų prasmės pojūtį ir teigiamą motyvaciją. Formuos kitokią viešojo sektoriaus kultūrą – kūrybingą, nukreiptą į naujų galimybių ir veiksmingesnių sprendimų paiešką, orientuotą į žmogų.
- Orientuodamasi į žmones, jų kaip vartotojų patirtis, viešąsias ir administracines paslaugas įgyvendins vadovaudamasi „valdžios kaip paslaugos“ principu.
- Stiprins gebėjimus numatyti krizes ir ekstremaliasias situacijas, joms pasirengti ir jas valdyti, atremti hibridines atakas, pasirengimą organizuoti visuotinę valstybės gynybą.

Atvirumo, skaidrumo ir pagarbos įvairovei srityje:

- Institucionalizuos viešąją komunikaciją, kad ji būtų profesionali, patikima (paremta duomenimis ir įrodymais), tarnautų atviros valdžios principams, sumaniai išnaudotų technologines naujoves, kiek įmanoma, būtų atskirta nuo politinės komunikacijos, tarnautų kaip atsvara dezinformacijai. Taikys priemones, skirtas geriau pažinti visuomenę ir atliepti jos lūkesčius, atitinkamai pritaikant viešąją komunikaciją.
- Sieks didesnio piliečių įsitraukimo į viešąją politiką. Sudarys lygias galimybes visiems (taip pat ir svetur gyvenantiems) piliečiams dalyvauti svarstymuose, atsižvelgiant į Lietuvoje egzistuojančią įvairovę. Plėtos dalyvaujamą ir svarstomąją demokratiją – tiek nacionaliniu,

tiesiogiai, ieškos kitų inovatyvių būdų, kaip įtraukti į sprendimų priėmimą įvairias piliečių, taip pat ir tautinių bendrijų, grupes, ypač jaunąją kartą, ieškodama kūrybingų viešosios politikos problemų sprendimų, pritaikytų vietos kontekstui. Skatins ir palaikys pilietines iniciatyvas, kylančias iš apačios.

- Taikys priemones, skatinančias pagarbą vakarietiškomis demokratinėmis vertybėmis, pilietiškumui ir, tikėtina, didėjančiai visuomenės įvairovei. Užtikrins žmogaus teisių įgyvendinimą spręsdama nelygybės, diskriminacijos smurto ir kitas problemas.

Kultūros ir bendruomenių saitų stiprinimo srityje:

- Sudarys sąlygas stiprinti tarpusavio saitus, plėtoti kultūrinės ir kūrybinės veiklas, kritiškai apmąstyti viešąjį gyvenimą.
- Pasitelkdama švietimą, skatins pilietinio sąmoningumo formavimąsi, tapatybės stiprinimą ir ugdys norą sieti save su Lietuvos valstybe.
- Sieks, kad Lietuvos istorinis ir kultūros paveldas, kaip sudėtinė bendro Europos kultūros paveldo dalis ir visuomenės tapatybės pagrindas, būtų geriau pažįstamas piliečiams, jų nuolat naujai aktualizuojamas bei permąstomas.
- Įgyvendindama valstybės kultūros politiką, numatys priemones, kaip valstybė skatins piliečius kurti ir palaikyti kuo įvairesnes kultūrinės raiškos formas ir būdus, sudarydama sąlygas žmonėms į jas įsitraukti, užtikrins kūrybinės raiškos laisvę.
- Investuos į valstybinės lietuvių kalbos gyvybingumo stiprinimą ir raiškos plėtrą šiuolaikiniame valstybės gyvenime, įskaitant skaitmeninę erdvę, o taip pat ir į kitų kalbų mokymąsi.
- Stiprins kultūros, kaip strateginio valstybės išteklių, vaidmenį, taip pat ilgalaikių kultūros politikos programų integraciją su socialinės, švietimo, mokslo ir ekonominės politikos programomis.
- Imsis priemonių kultūrinei teritorinei atskirčiai Lietuvoje mažinti, skatins tautinių bendrijų įsitraukimą į viešąjį ir kultūrinį gyvenimą.
- Skatins nuolatinės diskusijos dėl valstybės ateities, o taip pat dėl dabarties iššūkių sprendimo.

Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi

Ateities Lietuvos pagrindas – laisvas, atsakingas ir kūrybingas žmogus, kuris jaučiasi saugiai ir prireikus gali atsiremti į savo bendruomenę. Žmonės renkasi gyventi Lietuvoje, nes čia jie jaučiasi gerai visais savo amžiaus tarpsniais.

Šiandien mūsų visuomenė sensta, mažėja valstybės gyventojų skaičius, vis dar didelė socialinė atskirtis. Kartu auga žinių, gebėjimų ir kūrybos, kaip gerovės šaltinių, reikšmė. Tad ypač svarbus tampa žmogaus visapusis išsilavinimas (kurį suprantame ne tik kaip akademinių žinių, bet ir ateičiai reikalingų kompetencijų įgijimą bei nuolatinį atnaujinimą), atsparumas ir gebėjimas pasirūpinti savimi ir kitais, kuriems pagalbos prireikia. Apie ateitį galvojantis žmogus turi rūpintis savo išsilavinimu, sveikata ir gerove, o šeima, bendruomenė ir valstybė, veikdamos kartu, sudaryti tam reikalingas sąlygas, pasirūpinti lygiomis galimybėmis visiems.

Dėmesys kokybiškam ir prieinamam švietimui – šios ambicijos pamatas. Be to, turime stiprinti socialinį kapitalą, socialinio saugumo tinklą ir atkurti visuomenės demografinę pusiausvyrą.

Todėl norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trijose pagrindinėse srityse:

- **ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymas**, kuris pirmiausia sietinas su švietimu, neapsiribojant vien formaliąja Lietuvos švietimo sistema, ir kurio tikslas – įvairiapusės, išsilavinusios, turinčios savivertę, atsparios, empatiškos, bendruomeniškos ir nuolat besimokančios asmenybės ugdymas;
- **sąlygų, reikalingų saugiam ir sveikam gyvenimui, užtikrinimas ir plėtra**, įsipareigojant suteikti visoms visuomenės grupėms prieigą prie jų poreikius atitinkančių viešųjų paslaugų; kelti bendrąjį socialinės gerovės standartą šalyje, vadovaujantis lygių galimybių ir nediskriminavimo principais; įtraukti nevyriausybinės organizacijos ir kitas bendruomenes į socialinio saugumo tinklo, apimančio socialinę, sveikatos ir švietimo sritis, formavimą;
- **visuomenės demografinio atsparumo ir kartų solidarumo didinimas**, apimantis palankių sąlygų kurti šeimą ir auginti vaikus Lietuvoje sudarymą, galimybes vyresnio amžiaus gyventojams ilgiau gyventi savarankišką gyvenimą ir išlikti socialiai aktyviems, išmintingą migracijos ir integracijos politiką.

Strateginę ambiciją įgyvendinusoje Lietuvoje:

Visiems prieinamas kokybiškas švietimas leidžia laisvai rinktis gyvenimo kelią ir gyventi prasmingą gyvenimą visais amžiaus tarpsniais. Įgyvendinta švietimo sistemos transformacija sukūrė integralią švietimo sistemą, kuri ne tik suteikia žmogui būtinų akademinių žinių, kultūrinių kompetencijų, finansinį, sveikatos ir aplinkosauginį raštingumą, bet ir ugdo savarankišką, pilietišką, atsakingą ir su kitais gebančią bendradarbiauti asmenybę. Taip pat ji ugdo asmens savybes, gebėjimus ir įgūdžius, kurių reikia norint prisitaikyti kintančiame pasaulyje ir jame klestėti: atsparumą, savivertę, kūrybiškumą, kritinį mąstymą. Tam pagrindas padedamas dar šeimoje ir ikimokyklinio ugdymo metu. Nuosekliai visuose švietimo lygmenyse ugdant kritinį mąstymą, visuomenė tampa vis atsparesnė dezinformacijai ir kitoms informacinėms manipuliacijoms.

Bendrojo ugdymo sistema yra pagrįsta personalizuotu patirtiniu mokymusi, kuriame greta humanitarinės ir socialinės perspektyvos bei tikslųjų mokslų pasitelkiamos tokios modernios technologijos kaip dirbtinis intelektas ir papildyta realybė. Tai ne tik užtikrina, kad visi įgyja bazines žinias, kompensuoja turtinės nelygybės sąlygotų mokymosi šeimoje galimybių stoką, bet ir leidžia atsiskleisti kiekvieno mokinio unikaliam potencialui ir galioms. Lietuvos mokinių akademiniai pasiekimai viršija ES vidurkį.

Formaliojo ir neformaliojo švietimo programos ne tik suteikia reikalingų žinių apie pasaulį, bet ir remiasi daugialypio intelekto ugdymo principais, ugdo asmenį holistiškai, plėtodamos komunikavimo, kultūrinę, kūrybiškumą, pažinimo, pilietiškumą, skaitmeninę ir socialinę, emocinę ir sveikos gyvensenos kompetencijas. Daugiau dėmesio atkreipiama į kritinį mąstymą, psichologinį atsparumą, medijų,

ekologinį ir finansinį raštingumą. Lygiagrečiai užtikrinamas bendras žinių kanono branduolys, kuris leidžia formuotis bendrai kultūrinei tapatybei.

Edukologijos studijos yra virtę patraukliomis visapusiško žmogaus pažinimo studijomis su garantuota didžiausia stipendija, kad naujas kartas ugdytų geriausieji. Taikomos įvairios praktinio mokymosi formos, mentorystė. Kartu suteikiama daugiau galimybių tapti mokytojais, pritraukiant mokytojais dirbti įvairių profesijų ir įvairios patirties motyvuotus žmones. Mokytojams sudarytos sąlygos tapti švietimo sistemos bendrakūrėjais, nuolat atnaujinti savo žinias, gebėjimus bei įgūdžius ir taikyti inovatyvius mokymo metodus taip, kad būtų atskleistas kiekvieno mokinio potencialas ir galios.

Mokyklos yra modernūs ir ekologiški daigafunkciai centrai, kuriuose verda ne tik mokyklinis, bet ir socialinis gyvenimas, jų erdvės yra lengvai pertvarkomos pagal bendruomenių poreikius. Jos aprūpintos vienodos kokybės mokymosi (taip pat ir technologinėmis) priemonėmis, pritaikytomis ir mokiniams su individualiaisiais poreikiais, taip užkertant kelią skaitmeninei atskirčiai, o paskatų mokytojams sistema užtikrina lygiavertiško išsilavinimo galimybes visoje šalies teritorijoje. Mokykla yra ta organizacija, kurioje žmogui suteikiamos savarankiškam gyvenimui reikalingos žinios ir išugdoma piliečio branda. Mokykla veikia tarsi mažas visuomenės modelis, kuriame gyvenimas vyksta pagal tuos pačius principus, kaip ir už jos ribų: visi gali jaustis tiek pat svarbūs ir girdimi, vyrauja bendradarbiavimo ir pagarbos įvairovei kultūra ir netoleruojama diskriminacija. Mokiniai per lokalių problemų sprendimą mokosi būti pilietiškais, geba ir gali tyrinėti aplinką jiems tinkamiausiais būdais, mokosi priimti sprendimus ir prisiimti už juos atsakomybę. Mokykla visų pirma yra bendruomenė, kurioje mokomasi ir vienas iš kito, čia skatinama eksperimentuoti, suprantant, kad klaidos yra natūrali mokymosi proceso dalis, nuolat ieškoma geriausių sprendimų ir pasitelkiamos naujos technologijos, skaitmeninėmis technologijomis mokiniai ne tik naudojasi, bet ir yra mokomi jas kurti.

Jaunimas noriai renkasi aukštąjį mokslą Lietuvoje, nes studijos ir čia vykdomi moksliniai tyrimai konkuruoja pasauliniu mastu, yra tinkamai finansuojami. Vykdomos integruotos su kitais universitetais studijų programos, įprasta praktika tampa akademinis mobilumas ir kreditų kaupimas, beveik neegzistuoja ribos tarp žinių kūrimo, perdavimo ir pritaikymo. Mokymosi procesui būdingas tarpdiscipliniškumas ir integruotos dirbtinio intelekto bei kitų technologijų galimybės. Orientuojamasi į studentų kūrybinių ir analitinių įgūdžių ugdymą. Svarbus vaidmuo aukštajame moksle tenka socialiniams ir humanitariniams mokslams, kultūriniam ugdymui, kurie lavina kritinį mąstymą ir kūrybiškumą, skatina visuomenei aktualių problemų sprendimų paiešką. Aukštasis mokslas ir studijos prireikus gali būti personalizuotos, pritaikytos prie studento gyvenimo tempo.

Žmonėms sudarytos paskatos ir galimybės mokytis visą gyvenimą, įgyti skaitmeninių ir kitų įgūdžių, juos atnaujinti ir keisti kvalifikaciją. Mokymasis tapo įpročiu ir žmogaus kasdienybės dalimi. Veikia efektyvi ir integrali įvairių įgūdžių, įgytų per švietimą ar praktiką, pripažinimo sistema. Darbo rinka pritaikyta mokytis visą gyvenimą ir kelti kvalifikacijas.

Lietuvoje ugdoma savarankiška ir atspari asmenybė, kuri nebijo imtis iniciatyvos ir atsakomybės. Susiformavęs daugiasluoksnis socialinio saugumo tinklas ir įgalintos nevyriausybinės organizacijos teikia žinojimą, kad prireikus žmogus gali gauti jo poreikius atitinkančią socialinę, finansinę, mokymosi ir sveikatos pagalbą, taip pat ir psichologinę. Visi gyventojai turi užtikrintas teises ir galimybes naudotis paslaugomis ir visavertiškai dalyvauti visuomeniniame gyvenime. Stiprios nevyriausybinės organizacijos ir bendruomenės leidžia gyventojams įsitraukti į bendras veiklas ir jaustis reikalingiems, taip didinant ir įvairių pažeidžiamų visuomenės grupių socialinę įtrauktį. Pažeidžiamoms visuomenės grupėms reikalinga pagalba teikiama visą gyvenimą, taip pasirūpinant, kad visi turėtų lygias galimybes ir labai sumažėtų socialinė atskirtis.

Žmonės rūpinasi savo sveikata ir gyvena sveikai, naudodamiesi tam sudarytomis sąlygomis. Ženkliai išaugo Lietuvos gyventojų bendra ir sveiko gyvenimo trukmė. Išplėtotas stiprus sveikatos priežiūros tinklas, kuriame pasitelkiamos modernios technologijos leidžia ne tik užkirsti kelią daugelio ligų išsivystymui, bet ir efektyviai gydyti jau išsivysčiusias ligas. Holistinis požiūris į žmogaus gerovę atsispindi ir instituciniame mechanizme, kuriame sveikatos, socialinė ir švietimo sistemos veikia vieningai, žmogus gauna tikslingas paslaugas. Sustiprėjęs socialinio ir ekonominio saugumo jausmas, psichologinis visuomenės atsparumas ir įsigalėjusi pusiausvyra tarp darbo ir laisvalaikio reiškia stipriai pagerėjusią visuomenės emocinę sveikatą.

Kompleksiškai vykdoma mokslu pagrįsta šeimos politika, apimanti visas šeimų formas ir skatinanti lyčių lygybę šeimoje, leidžianti lanksčiai derinti vaikų priežiūrą ir karjerą, taip pat didinamas būsto prieinamumas. Ši politika kartu su užtikrintu socialiniu ir ekonominiu saugumu lemia Lietuvos gyventojų skaičius stabilizavimą ir gimstamumo didėjimą, jo rodikliai artėja link užtikrinančių tolygią kartų kaitą.

Geresnė gyventojų sveikata ir integruotos viešosios paslaugos lemia, kad vis didesnė vyresnio amžiaus gyventojų dalis geba gyventi savarankiškai ir yra visaverčiai visuomenės nariai. Augančios galimybės tęsti karjerą šiame amžiaus tarpsnyje – tai proga save realizuoti, perduoti patirtį ir jaustis reikalingam, o ne ekonominė būtinybė. Senjorams pritaikyta viešųjų paslaugų infrastruktūra padeda ilgiau aktyviai dalyvauti socialiniame gyvenime.

Lietuva yra patraukli šalis gyventi, kurioje noriai kuriasi ir kitų šalių talentai. Sėkminga imigrantų integracija padeda spręsti darbo jėgos trūkumo problemas bei suteikia postūmį pažangių industrijų vystymui, ekonominės veiklos įvairovei ir naujiems prekybiniais ryšiams. Į Lietuvą sugrįžta vis daugiau išeivijoje gyvenančių lietuvių. Išmintinga demografijos politika stabilizuoja gyventojų skaičių šalyje. Į šalį atvykusiems darbuotojams suteikiamos ilgalaikio gyvenimo ir darbo perspektyvos Lietuvoje, pabėgėliams teikiamas adekvatus prieglobstis.

Lietuva, įgyvendinusi nuoseklią ir integruotą politiką, 2050 m. tapo valstybe, kurioje žmonės jaučiasi orūs, savarankiški, laisvi ir socialiai saugūs, nes žino, kad jų indėlis į valstybės kūrimą yra svarbus ir vertinamas, o susidūrę su sunkumais jie neliks vieni.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Ateičiai ir prasmingam gyvenimui pasirengusio asmens ugdymo srityje:

- Sudarys prielaidas švietimo sistemos transformacijai: užtikrins adekvatų švietimo finansavimą valstybės, verslo, bendruomenių ir šeimų pastangomis, kurs eksperimentavimui su mokymo metodais švietimo įstaigose ir pasiteisinusių praktikų bandymui bei taikymui platesniu mastu palankią teisinę bazę.
- Sieks gerinti ikimokyklinio ugdymo kokybę ir užtikrinti jos standartus visose ikimokyklinio ugdymo įstaigose; dės pastangas laiku nustatyti individualiųjų poreikių turinčius vaikus ir patenkinti jų poreikius.
- Siekiant ugdyti mokytojų bendruomenę ir stabilizuoti jos demografiją, bus investuojama į mokytojų rengimą, edukologiją, didaktiką, didinamas mokytojo profesijos patrauklumas.
- Tobulins švietimo sistemą, orientuodamasi į ateičiai pasirengusių, atsparių, kūrybingų, demokratines vertybes išpažįstančių asmenybių ugdymą, pagrindus tam dedant dar ikimokykliniame amžiuje.
- Užtikrins, kad kiekvienas mokinyš bendrojo ugdymo programą baigs įgijęs reikalingas bazines žinias, o mokymosi procesą formuos siekdama atskleisti kiekvieno mokinio ir studento unikalų potencialą ir galias; pereis prie individualizuoto ir personalizuoto patirtinio ugdymo ir palaipsniui jį intensyvins pasitelkdama modernias technologijas, kurios prisidės ir prie naujų mokymo platformų atsiradimo. Ir susiduriantiems su mokymosi sunkumais, ir turintiems individualiųjų ugdymosi poreikių, ir gabiems mokiniams bei studentams bus sudarytos sąlygos mokytis pagal savo tempą ir gebėjimus.
- Vykdydys Lietuvos aukštojo mokslo sistemos konkurencingumo didinimo programas, skatins aukštojo mokslo tarpdiscipliniškumą ir lankstumą, į visas programas integruos socialinių ir humanitarinių mokslų bei kultūrinio ugdymo komponentų.
- Sudarys sąlygas ir paskatas mokytis visą gyvenimą. Užtikrins tiek formaliojo, tiek neformaliojo švietimo paslaugų prieinamumą visiems gyventojams, pasitelkiant nevyriausybines organizacijas ir atsižvelgiant į skirtingus įtraukimo poreikius. Šiuo tikslu bus mažinama takoskyra tarp formaliojo ir neformaliojo ugdymo, t. y. sudaromos sąlygos įgyti naujų žinių bei kompetencijų ir jas pripažinti, atnaujinti įgūdžius.

Saugiam ir sveikam gyvenimui reikalingų sąlygų plėtros srityje:

- Užtikrins, kad organizuojant ir teikiant viešąsias paslaugas būtų vadovaujamasi lygių galimybių principu.

- Stiprins gyventojų sveikatą ir sudarys sąlygas ją išsaugoti, ugdydama visuomenės sveikatos raštingumą ir skatindama gyventojus įsitraukti į rūpinimąsi savo bei artimųjų sveikata. Užtikrins sveikai gyvensenai būtinas sąlygas, darnų judumą ir aplinkai draugiškus vartojimo įpročius.
- Reikšmingai sumažins jaunų ir vidutinio amžiaus žmonių mirtingumą nuo ligų ir išorės priežasčių.
- Užtikrins sveikatos apsaugos sistemos efektyvumą. Šios pastangos apims sveikatos apsaugos sistemos orientacijos į žmogų didinimą, efektyvų išteklių panaudojimą užtikrinančią finansavimo peržiūrą ir sveikatos priežiūros įstaigų valdymo pokyčius, pačių sistemos darbuotojų įgalinimą, pažangiųjų technologijų integravimą ir bendrą sistemos pasirengimą krizėms.
- Susitars dėl bazinio kokybiškų viešųjų paslaugų paketo ir jį užtikrins. Teiks gyventojų poreikius atitinkančias socialines paslaugas, įdiegdama į rezultatus orientuotą socialinių paslaugų modelį, taip pat individualizuotas socialines paslaugas bendruomenėje.
- Sudarys prielaidas sveikatos ir socialinės apsaugos sistemoms veikti išvien ir galiausiai sujungs šias sistemas į vieną.
- Įgalins nevyriausybinės organizacijas ir glaudų įvairių viešųjų paslaugų teikėjų bendradarbiavimą.

Visuomenės demografinio atsparumo ir kartų solidarumo didinimo srityje:

- Vyriausybės lygiu koordinuos demografinių klausimų sprendimą siekiant stabilizuoti gyventojų skaičių Lietuvoje.
- Sudarys palankesnes sąlygas kurti šeimas Lietuvoje ir auginti vaikus, įskaitant būsto, paslaugų šeimoms prieinamumo didinimą, didesnę dėmesį daugiavaikėms šeimoms ir šeimoms su individualių poreikių vaikais.
- Siekdama atkurti visuomenės demografinę pusiausvyrą, vykdys išmintingą ir efektyvią migracijos politiką, sudarys sąlygas į Lietuvą kurti gyvenimo atvykstančių ir grįžtančių žmonių integracijai, skatins palankų visuomenės požiūrį į juos.
- Didins vyresnio amžiaus gyventojų užimtumą ir įtraukimą, sudarydama sąlygas ir paskatas ilgiau likti darbo rinkoje. Kurs viešąsias paslaugas, kurios leis gyventojams kuo ilgiau išlikti savarankiškiems, ir pasirūpins tais, kurie iki galo savimi pasirūpinti nebegali.

Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę Lietuvai ir pasauliui

Ateityje ilgalaikis Lietuvos ekonominis klestėjimas bus vis labiau susijęs su tuo, kiek valstybė yra palanki erdvei kurti ir partnerė kuriantiems. Lietuvos kūrėjų įgalinimas ir mobilizavimas bus itin svarbūs – ateityje ekonominis konkurencingumas priklausys nuo gebėjimo paversti žinias, įgūdžius ir technologijas į šaliai ir pasauliui reikalingas inovacijas bei unikalius produktus ar paslaugas. Tačiau gebėjimas kurti inovatyvius sprendimus reikalingas ne vien siekiant konkurencingumo: novatoriškos idėjos būtinos ir norint suvaldyti iššūkius, susijusius su globaliomis tendencijomis: žaliuoju perėjimu, spartėjančia technologijų raida ir augančiu demografiniu disbalansu. Lietuva turės įgalinti ir tausoti savo dirbančius ir kuriančius žmones – vertės kūrėjus – per išmintingą ir atsakingą ekonominę, mokslo, inovacijų, kultūros ir socialinę politiką bei sutelkti juos bendram tikslui.

Dėmesys pagrindiniam Lietuvos ekonomikos stiprybės ir augimo šaltiniui – kuriantiems jos žmonėms – yra ekonominės politikos ambicijos pamatas. Norėdama realizuoti šią ambiciją, Lietuva turi siekti pažangos trijose esminėse srityse:

- **įsitvirtinti kaip aukštos vertės globaliose rinkose kūrėja** – kurti mokslo žinias ir valdyti inovacijas, kurios sudaro tarptautinių vertės grandinių pagrindą;
- **siekti socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros** – atsižvelgti į valstybės, visuomenės ir planetos galimybių ribas, tausoti tiek gamtą, tiek žmogų;
- **būti profesijų, karjerų ir talentų įvairovę vertinančia, puoselėjančia ir įgalinančia erdve**, kurioje kiekvienas žmogus gali atrasti ir panaudoti savo potencialą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Lietuva pasaulyje žinoma kaip inovatyvus, žiniomis, kūrybingumu ir technologijomis grįsto, konkurencingo ir socialiai atsakingo verslo šalis, kuri prisideda prie globalių ir vietos problemų sprendimo. Lietuvos verslas orientuojasi į aukštą pridėtinę vertę ir geba ją kurti, o visuomenė – tai įvertinti. Pažangi šalies švietimo įgūdžių ugdymo sistema ne tik suteikia reikalingų kompetencijų ir įgūdžių, bet ir skatina bei įkvepia būsimus įvairių sričių vertės kūrėjus. Horizontaliai į įgūdžių ir talentų ugdymo programas integruoti kūrybiškumo, dizaino, verslo kūrimo ir kritinio mąstymo principai bei metodai užtikrina aukštą profesionalų, gebančių suderinti skirtingas dalykines kompetencijas ir taip įžvelgti inovacijų galimybes, pasiūlą. Palankios galimybės įsitraukti į pasauliui aktualių problemų sprendimą bei kurti inovacijas ar verslą Lietuvoje išlaiko vietos ir traukia globalius talentus, skatina juos realizuoti savo potencialą čia.

Lietuvoje klesti integruota, efektyvi ir globaliai konkurencinga mokslo ir inovacijų ekosistema, kurioje aktyviai dalyvauja tiek valstybė, tiek akademinė, verslo ir meno bendruomenės. Jos gyvybingumą užtikrina misijomis grįsta nacionalinė ir europinė mokslo ir inovacijų plėtros politika, mokslinga, kūrybinga ir veržli visuomenė, atviras akademinų institucijų bendradarbiavimas bei iniciatyvus verslas, nuosekliai investuojantis į tyrimus ir inovacijas. Lietuvos mokslo ir inovacijų ekosistema kartu yra kartinė globalios mokslo ir inovacijų bendruomenės dalis – tiek stipriausių pasaulio universitetų, tiek korporacijų ir transatlantinės inovacijų erdvės valstybių partnerė. Lietuvos verslas yra pasirengęs ir pajėgus investuoti į naujausias technologijas ir inovacijas ir iš jų gauti aukštą grąžą.

Kurdama ir eksportuodama žinias bei inovacijas, Lietuva užima unikalią ir lyderiaujančią poziciją strateginėse globalios vertės grandinėse. Apibrėžusi prioritetinės mokslo ir inovacijų plėtros misijas, Lietuva turi pajėgumų kurti ir eksportuoti kritines technologijas ir inovacijas, kurių pagrindu vystomi visame pasaulyje reikalingi produktai ir paslaugos. Valstybės mokestinė ir reguliacinė politika ir turimos aukštos kapitalo valdymo, finansų ir teisės kompetencijos padeda pritraukti, auginti ir išlaikyti reikiamą vietos bei užsienio kapitalą. Valstybės pozicijas tarptautinėse vertės grandinėse stiprinti padeda ir stipri tinklinė diplomatija, neformaliai pasitelkianti individus ir organizacijas, įtraukianti ir Lietuvos garbės konsulus, ir lietuvių diasporos profesionalus užsienyje. Ji leidžia Lietuvos verslo ir mokslo

bendruomenėms aktyviai dalyvauti tarptautiniuose konsorciuose bei ambicinguose ateities technologijų vystymo projektuose ir lengviau prieiti prie kitose šalyse vystomų lūžio technologijų.

Lietuva darniai plėtoja poveikio klimatui neutralią, neigiamiems klimato kaitos pokyčiams atsparią, gamtinių ekosistemų regeneracija paremtą ekonomiką. Šalies gamintojai ir vartotojai vadovaujami plačiai priimtais ir praktiškai pasiteisinusiais atsakingo išteklių naudojimo ir žiedinės ekonomikos principais. Valstybė tinkamai vertina ir rūpestingai naudoja visokeriopą gamtos teikiamą naudą (ekosistemines paslaugas). Reikšmingai sustiprinus pastatų ir pramonės energetinį efektyvumą, išplėtojus viešojo transporto sistemas, visus Lietuvos energijos poreikius patenkina atsinaujinantys (vėjo, saulės jėgainės ir t. t.) ir alternatyvūs žalieji energijos šaltiniai (vandenilis, sintetinis kuras ir t. t.). Atsakinga valstybės politika padeda sušvelninti socialines žaliosios transformacijos pasekmes. Lietuva tausoja valstybės ir planetos aplinką bei pagrindinį savo pačios augimo garantą – Lietuvos žmones.

Lietuvos darbo rinkoje sukurta daug prasmingų, tvarių ir gerai apmokamų darbo vietų. Užuoat kėlę grėsmę pažeidžiamiems darbuotojams, automatizacijos procesai ir mokslo ir inovacijų plėtros programos darbuotojus įgalina ir prisideda prie tvarios darbo rinkos plėtros. Vykdoma aktyvi darbo rinkos politika: veikia išplėtotą mokymosi visą gyvenimą sistema, o individualizuotos konsultacijos dėl karjeros padeda gyventojams rasti savo sveikatai, talentams ir lūkesčiams tinkamiausią darbą visais gyvenimo etapais. Darbo rinka įtrauki įvairių galimybių ir poreikių turintiems žmonėms. Verslas turi kompetencijų ir pajėgumų užtikrinti patogią, pagarbią ir motyvuojančią darbo aplinką skirtingų tapatybių bei pajėgumų žmonėms.

Valstybė yra pajėgi suvaldyti socialinę nelygybę. Veiksmingos viešosios paslaugos, įskaitant prieinamą švietimą bei mokymąsi visą gyvenimą, užtikrina lygias galimybes ir didelį socialinį mobilumą. Pakankami valstybės biudžeto, verslo ir bendruomeniniai ištekliai ir jautri socialinės apsaugos politika mažina pajamų nelygybę bei skurdo riziką. Socialinės nelygybės problemos, atsižvelgiant į teritorinės atskirties dimensiją, sprendžiamos tikslinių intervencijų priemonėmis ir stiprinant regionų ekonominį potencialą.

Lietuvoje klesti išplėtotą sidabrinė ekonomika. Vyresnio amžiaus žmonės yra aktyvūs darbo rinkos dalyviai. Jų poreikiai, apimantys produktus, paslaugas ir inovacijas, sudaro svarbią vidaus paklausos dalį.

Svarbią vertės dalį šalies ekonomikos struktūroje sudaro meno ir kūrybinės industrijos produktai. Lietuvos vardas pasaulyje žinomas dėl savitos kultūros ir jos kūrėjų.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Mokslo žinių ir inovacijų kūrimo, įsitvirtinimo aukštos vertės globaliose rinkose srityje:

- Integruotai vystys šalies mokslo, inovacijų ir įgūdžių ugdymo ekosistemas – kokybiškas ateičiai reikalingų kompetencijų bei įgūdžių, ypač kūrybiškumo ir verslumo, ugdymas užtikrins aukštą tarptautiškumo lygį, svarbų inovacijoms kurti, ir gebėjimą prisitaikyti prie kintančių socialinių ir ekonominių poreikių.
- Siekdama didesnio tarptautinio konkurencingumo, konsoliduos aukštojo mokslo ir tyrimų centrų sistemą.
- Taps eksperimentavimui ir inovacijoms atvira erdve, ypač lūžio technologijų srityje, o ilginiui ir konkurencingiausia regione inovacijų ekosistema; taip pat plėtros socialines inovacijas, inovacijų vystymui sutelks Lietuvos kultūros ir kūrėjų potencialą.
- Sutelks valstybės išteklius proveržiui didžiausią potencialą turinčiuose mokslo ir ekonomikos sektoriuose.
- Skatins tiesioginių užsienio investicijų, galinčių prisidėti prie technologijų, žinių ir inovacijų plėtros Lietuvoje, pritraukimą ir sieks, kad Lietuva būtų patraukliausias pasirinkimas regione aukštą pridėtinę vertę kuriančiam tarptautiniam verslui.
- Greitai reaguos į tarptautinėse vertės grandinėse vykstančius pokyčius – suvienys verslo, mokslo ir valstybės institucijų pastangas lanksčiai pasinaudoti šių pokyčių suteikiamomis galimybėmis pažangių ekonomikos sričių proveržiui sukurti.

- Stiprins verslo skatinimo ir inovacijų plėtros programas, siekiant glaudesnio mokslo ir verslo bendruomenių bendradarbiavimo ir didesnio privataus sektoriaus įsitraukimo į mokslo ir inovacijų plėtrą.
- Formuos Lietuvos ir pasaulio talentams patrauklią aplinką – subalansuos reguliacinę ir ekonominių paskatų politiką, siekiant gerinti sąlygas Lietuvos ir kitų valstybių piliečiams šalyje vystyti savo profesinę veiklą, kurti verslą ir šeimą, gyventi įdomiai ir turiningai.
- Vykdytų aktyvią ir išmintingą valstybės migracijos ir integracijos politiką, teikiančią prioritetą aukštos kvalifikacijos darbuotojų pritraukimui.

Atsakingos bei socialiai ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtros srityje:

- Įdiegs horizontaliai ir vertikalčiai teisingą ir į plačią mokestinę bazę orientuotą mokesčių sistemą. Be kita ko, ji užtikrins pakankamas valstybės biudžeto pajamas socialinei nelygybei valdyti visais žmogaus gyvenimo etapais.
- Pritaikys pensijų sistemą didėjančiam vyresnio amžiaus gyventojų užimtumui ir aktyvumui. Šalins ankstyvą išėjimą į pensiją lemiančias ekonomines ir socialines priežastis, o išėjusiems užtikrins glaudesnį ryšį tarp pensinių pajamų ir socialinių įmokų viso žmogaus gyvenimo ciklo metu. Šie pokyčiai bus vykdomi kartu su kitomis programomis, skirtomis Lietuvos socialinei ir sveikatos apsaugos sistemoms stiprinti.
- Stiprins atsakingą vartojimą ir išteklių naudojimą, sukurdamą tinkamą mokestinių ir nemokestinių paskatų sistemą. Užtikrins didelę konkurencingos žaliosios energijos pasiūlą.
- Integruos ekologinio tvarumo klausimus į verslo skatinimo, pramonės ir infrastruktūros plėtros politikos programas. Stiprins kompetencijas ir pajėgumus, siekiant sumažinti išteklių naudojimą pramonėje. Plėtros atsakingą ir konkurencingą žemės ūkį ir maisto gamybą, skatindama pereiti prie ekosistemų regeneravimo. Tinkamai įvertins ir įveiklins ekosisteminių paslaugų potencialą bei užtikrins gyventojų apsirūpinimą maistu.
- Investuos į sidabrinės ekonomikos plėtrą, įtvirtins lanksčią ir pažangią jos reguliacinę aplinką.

Talentų, karjerų ir profesijų įvairovės srityje:

- Vystys tvariam socialinio verslo, meno ir kūrybinių industrijų sektorių augimui tinkamą reguliacinę aplinką ir infrastruktūrą, užtikrins šiems sektoriams reikalingą įgūdžių pasiūlą. Per tikslines verslo skatinimo priemones skatins gyventojus įsitraukti į šiuos sektorius.
- Vykdytų aktyvią ir veiksmingesnę darbo rinkos politiką, orientuotą į socialines inovacijas ir individualizuotas paslaugas, atsižvelgdama į įvairių šalies ekonomikos sektorių ir visuomenės grupių poreikius.
- Sudarys kiekvienam norinčiam sąlygas čia realizuoti savo potencialą ir jaustis vertinamu visuomenės gerovės kūrėju.

Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga globalios politikos veikėja

XX amžiaus pabaigoje atkūrusi nepriklausomybę ir įtvirtinusi save kaip politinį subjektą tarptautinėje sistemoje, Lietuva šiandien vėl svarsto klausimą, kaip užsitikrinti saugumą ir ateityje stiprinti savo, kaip visavertės tarptautinės politikos veikėjos, vaidmenį. Visų pirma, tai lemia kylanti geopolitinė įtampa tarp didžiųjų pasaulių galybių ir tarptautinės tvarkos, pripažįstančios visų valstybių lygiateisiškumą, eižėjimas. Lietuvai būti realia politine veikėja reiškia gebėjimą išreikšti savo politinę valią ir jos pagrindu formuoti tarptautinę darbotvarkę bei įgyvendinti savo strateginius interesus. Dėl globalių klimato, technologinių ir demografinių pokyčių didėjant tarptautinės politikos neapibrėžtumui ir potencialių grėsmių skaičiui, ši užduotis ateityje taps vis sudėtingesnė. Kartu tai lemia didesnio valstybės atsparumo įvairiems sukrėtimams poreikį. Be to, norint, kad įvairiais glaudžiais ryšiais susijusiame pasaulyje mūsų valstybės balsas būtų labiau girdimas ir jos interesai geriau atstovaujami, formuojant valstybės užsienio politiką, būtina glaudesnė sąveika su įvairiomis piliečių grupėmis.

Kompleksinis iššūkis išlikti visaverte XXI a. tarptautinės politikos veikėja yra „Lietuva 2050“ strateginės ambicijos tarptautinės ir saugumo politikos srityje atspirties taškas. Ši ambicija apima tris esmines pokyčių sritis:

- **Lietuva stiprės kaip atspari valstybė** – gebės atlaikyti vidinį ir išorinį spaudimą ir greitai atsiguoti bei sustiprėti po nenumatytų sukrėtimų;
- **Lietuva vykdydys veržlią ir konstruktyvią politiką regione ir globaliu mastu** – derindama lyderystės, atviro bendradarbiavimo ir solidarumo principus su partneriais, ypač ES ir NATO, formuos tarptautines darbotvarkes svarbiausiais ateities klausimais;
- **Lietuva užtikrins užsienio politikos įtraukumą** – Lietuvos visuomenė prisidės prie tarptautinių šalies tikslų formavimo ir įgyvendinimo. Proveržis šiomis kryptimis leis Lietuvai tapti kokybiškai nauja globalios politikos veikėja: ne vien saugumo gavėja, bet ir jo tiekėja; ne vien Vakarų bendruomenės nare, bet ir aktyvia ateities tarptautinės tvarkos kūrėja.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Lietuvos pozicija tarptautinėje sistemoje lemia šalies saugumą. Lietuva yra aktyvi ir patikima euroatlantinės bendruomenės narė, puoselėja patikimus ir abipusiškai naudingus santykius su įvairiais regiono ir globaliais partneriais. Lietuvos narystė NATO ir įsitvirtinimas kitose euroatlantinėse struktūrose bei kritinėse globaliose vertės grandinėse daro ją svarbią jos partneriams ir visam pasauliui, ir šis statusas yra savaiminis šalies saugumo šaltinis. Kartu Lietuva išmintingai valdo savo išorines priklausomybes: valstybė turi reikiamus nacionalinius gynybos pajėgumus, yra nepriklausoma energetiškai ir vykdo tvarią viešųjų finansų politiką. Tai leidžia valstybei atlaikyti bet kokią sukrėtimą trumpuoju laikotarpiu ir dar labiau sustiprina partnerių įsipareigojimą paremti mūsų valstybę ištikus krizei.

Lietuvos piliečiai pasižymi dideliu psichologiniu atsparumu ir mobilizacijos pajėgumais. Šalies gyventojai pasiryžę ginti Lietuvos nepriklausomybę ir dirbti dėl jos gerovės ir saugumo. Visuomenės atsparumo pagrindą sudaro abipusiu pasitikėjimu grįstas valstybės ir gyventojų tarpusavio santykis, veiksmingas gerovės valstybės funkcionavimas, aiški ir atvira valdžios komunikacija bei gyventojus įgalinanti švietimo sistema, tvarūs ekonominės plėtros pagrindai. Gyventojai jaučia, kad turi dėl ko kovoti, žino, kaip elgtis įvairių krizių ir ekstremaliųjų situacijų atvejais, ir supranta, kaip savo pastangomis galėtų geriausiai prisidėti prie šalies gynybos, valstybės saugumo ir gerovės. Gyventojų pasitikėjimo šalies politine vadovybe, diplomatine tarnyba bei ginkluotosiomis pajėgomis lygis yra aukštas.

Lietuvos valdžia parengė išsamius nacionalinius krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo planus konvencinių, hibridinių ir kibernetinių atakų, pandemijų, ekstremalių gamtos reiškinių, ekonominės krizės, nereguliarių migracijos srautų ir kritinės infrastruktūros sutrikimų atvejais, suformavo strateginius analitinius pajėgumus. Jie nuolat peržiūrimi ir atnaujinami. Lietuva užtikrina kritinių išteklių atsargas ir gali jas veiksmingai tiekti krizės ar ekstremaliosios situacijos atveju, ypač – labiausiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms, o tarnybos visada pasirengę veikti. Aiški krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo institucinė struktūra ir atsakomybių paskirstymas tarp nacionalinės valdžios,

savivaldybių, verslo, nevyriausybinių organizacijų, piliečių ir valstybės tarptautinių partnerių garantuoja tinkamai veikiančią lyderystę visais krizės valdymo lygiais ir etapais. Lietuva moka mokytis iš patiriamų krizių ir ekstremaliųjų situacijų. Pereidama nuo krizės ar ekstremaliosios situacijos valdymo į atsigavimo etapą, Lietuva geba mobilizuoti inovacijas ir visuomenines iniciatyvas, kurios padeda paversti krizes ir ekstremalias situacijas proveržio galimybėmis.

Lietuva gali tikslingai paremti savo partnerių pastangas atnaujinti ir plėsti vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką, ES ir NATO gyvybingumą, savo lyderyste ir pavyzdžiu pajėgi mobilizuoti Vakarų demokratijų koalicijos veiksmus. Lietuva geba numatyti globalios darbotvarkės raidą ir įsitraukti į jos formavimą bei įgyvendinimą. Nuosekliai siekti ilgalaikių strateginių tikslų ir greitai reaguoti į naujai išskylančius tarptautinės politikos klausimus padeda veiksmingas tarpinstitucinis koordinavimas ir reguliariai atnaujinami gairių dokumentai. Lietuva valdo platų, tinkamai finansuojamą ir gerai subalansuotą diplomatinį tinklą, kurį dar labiau sustiprina tinklinė diplomatija. Reikiamų žinių, kompetencijų ir ekspertizės pasiūlą užtikrina veiksminga valstybės tarnautojų ir diplomatų ugdymo sistema, gyvybinga tarptautinė analitinių centrų ekosistema.

Lietuva geba paversti savo stiprybes realia įtaka ir drąsiai imasi lyderystės svarbiausiose valstybės ateičiai tarptautinės politikos srityse. Vienas iš pamatinių siekių – stipri ir gyvybinga ES, todėl Lietuva siūlo, kaip sprendimų priėmimą padaryti efektyvesnį, užtikrinant, kad visų šalių narių balsas būtų išgirstas. Kartu Lietuva toliau aktyviai veikia regione ir plėtoja veiksmingą, pridėtinę vertę kuriantį bendradarbiavimą. Atspari visuomenė, pažangi ekonomika, švari gamta ir stipri vertybinė reputacija atveria galimybes Lietuvai vykdyti ambicingą politiką demokratinių vertybių plėtros, ateities rinkų reguliavimo, klimato kaitos valdymo ir regioninio saugumo klausimais. Didelis ir profesionalus diplomatinis tinklas, aukštas pareigas tarptautinėse organizacijose einantys Lietuvos atstovai, efektyvi strateginė komunikacija bei viešoji diplomatija užsienio visuomenėms padeda apjungti šalies kietąją ir švelniąją galią į „sumaniąją galią“ ir taip burti plačias partnerių koalicijas bei jose lyderiauti.

Lietuva puikiai supranta savo partnerių vertybes, interesus, pajėgumus ir poreikius, formuoja savo politines pozicijas, vadovaudamasi solidarumo, subsidiarumo, tarpusavio pagalbos ir kolektyvinio veikimo principais. Veikdama išvien su plačia bendraminčių koalicija, Lietuva kryptingai siekia, kad daugiašalio bendradarbiavimo sistema atspindėtų teisėtus pasaulio valstybių lūkesčius ir atitiktų laikmečio poreikius. Lietuva moka realizuoti globalaus veikimo galimybes, kurias atveria strateginių mūsų partnerių iniciatyvos, be kita ko, per paramą verslo, nevyriausybinių organizacijų, mokslo ir kultūros institucijoms, kad jos galėtų dalyvauti tarptautiniuose konsorciuose, daugiašalėse bendradarbiavimo programose ir kt.

Lietuva vykdo užsienio politiką, grįstą plačiu politinių jėgų, visuomenės, diasporos susitarimu. Šalį gina NATO saugumo skėtis, patvirtinti ir efektyviai veikia gynybos planai agresijos atveju. Atsiremddama į vertybinį sutarimą dėl demokratinės ir euroatlantinės valstybės orientacijos, Lietuvos valdžia vykdo visuomenę girdinčią ir jai suprantamą užsienio politiką. Sprendimų priėmėjai ir įgyvendintojai geba aiškiai susieti ilgalaikius valstybės tarptautinės politikos tikslus su gyventojų interesais ir lūkesčiais, ypatingą dėmesį teikdami pažeidžiamoms visuomenės grupėms. Visuomenė jaučiasi gerai informuota apie Lietuvos vykdomą politiką ir ją palaiko.

Plėtodama konkrečias užsienio politikos programas ir siekdama kuo efektyvesnio jų įgyvendinimo, nacionalinė valdžia aktyviai siekia įtraukti visuomeninius partnerius: unikalias žinias turinčias nevyriausybinės ar verslo organizacijas, mokslininkus, bendruomenes ir diasporą. Šalies savivaldybės ir miestai aktyviai dalyvauja tarptautiniame bendradarbiavime, o nacionalinė valdžia suteikia tam reikalingą palaikymą.

Lietuvoje veikia stipri tinklinės diplomatijos sistema. Lietuva aktyviai bendradarbiauja su jai palankiais visuomeniniais partneriais ir suinteresuotomis šalimis kitose valstybėse. Tam padeda aktyvių ir gerai atpažįstamų garbės konsulų tinklas, tarptautinėje erdvėje aktyvios verslo ir mokslo organizacijos bei šalies diaspora.

2050 m. Lietuva yra būtina pasauliui ir tarptautinei sistemai veikėja, kurios vertybinė orientacija, valstybės ir diplomatiniai pajėgumai ir konstruktyvi lyderystė padeda jai burti bendraminčių koalicijas ir puoselėti demokratinėmis vertybėmis grįstą tarptautinę tvarką.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Veržlios ir konstruktyvios užsienio politikos vystymo ir vykdymo srityje:

- Tobulins ir, jei reikės, reformuos dabartinį užsienio politikos formavimo modelį, siekdama sukurti mechanizmus, kurie leistų skirtingoms politinėms jėgoms ir institucijoms reguliariai diskutuoti užsienio politikos klausimais ir plėtoti nuoseklą, ilgalaikę ir išsamią tarptautinio veikimo strategiją. Šie pokyčiai turėtų būti siejami su platesne Lietuvos valdysenos ir teisinės sistemos analize, siekiant strategiško, lankstaus ir efektyvaus viešojo valdymo.
- Reikšmingai didins diplomatinės tarnybos finansavimą, kad diplomatinis darbas būtų patrauklus, pritrauktų ir išlaikytų gabius darbuotojus, o Lietuvos diplomatinės atstovybės veiktų visose Lietuvai svarbiausiose vietose.
- Stiprins analitinius Lietuvos užsienio ir saugumo politikos ekosistemos, taip pat ir diplomatinio tinklo, pajėgumus. Skatins analitinių centrų plėtrą ir jų tarptautinį bendradarbiavimą. Šie pokyčiai turėtų būti vykdomi dar labiau plėtojant Lietuvos švietimo, mokslo ir inovacijų ekosistemą.
- Didins įtaką ES, NATO ir kitose tarptautinėse organizacijose, prisidėdama prie šių organizacijų efektyvumo.
- Aktyviai veiks regione, siekdama, kad saugumo ir demokratijos erdvė aplink Lietuvą stiprėtų ir plėstųsi.
- Kur tikslinga, įtvirtins bendrus diplomatinius formatus su Baltijos, Šiaurės ir Vidurio Europos šalimis, siekiant efektyvesnio diplomatinio išteklių naudojimo ir didesnio poveikio tarptautinei sistemai.
- Stiprins dvišales strategines partnerystes su svarbiausiais tarptautiniais partneriais.
- Sieks išsaugoti taisyklėmis grįstą tarptautinę tvarką, kovos prieš autoritarinių režimų įsigalėjimą pasaulyje. Aktyviai veiks daugiašaliuose formatuose svarbiausiais globalios politikos klausimais.
- Analizuos ir stiprins vystomojo bendradarbiavimo programas, suvokdama jas kaip ilgalaikę investiciją, atsižvelgiant į aplinkos ir klimato kaitos klausimus bei Lietuvos interesus.

Valstybės atsparumo stiprinimo srityje:

- Įtvirtins karines ir nekarines priemones apimančią visuotinę valstybės gynybos koncepciją, parengs Lietuvos valstybės gynybos planą ir su juo supažindins visuomenę, numatydama konkrečias skirtingų visuomenės grupių įtraukimo į šalies gynybą programas. Ugdys gyventojų valią ir pasirengimą ginti valstybę. Šie pokyčiai turės būti vykdomi kartu su pokyčiais, sudarančiais platesnes sąlygas gyventojams įsitraukti į kultūrinį ir pilietinį gyvenimą, didinti jų subjektyvų ir ekonominį saugumą.
- Sustiprins krizių ir ekstremaliųjų situacijų valdymo ir prevencijos sistemą, parengdama nacionalines energetinio, skaitmeninio, ekonominio, klimato, kosmoso ir epidemiologinio saugumo darbotvarkes ir įgyvendindama Nacionalinio saugumo strategijoje nustatytas kitas valstybės atsparumo ir viešojo saugumo stiprinimo priemones.
- Plės priimančios šalies pajėgumus. Atnaujins šalies infrastruktūrą, stengiantis užtikrinti didesnę karinį mobilumą ir sukrėtimams atsparų kritinių paslaugų teikimą, ypač komunikacijų, transporto, duomenų valdymo ir energetikos srityse.
- Plėtos visapusišką Lietuvos integraciją į Vakarų Europą – pradedant infrastruktūros (visų pirma, bet ne tik, geležinkelio, elektros jungčių bei sistemų) pertvarka ir galutine integracija į Vakarų Europos sistemas ir baigiant įsitinklinimu sprendimų priėmimo institucijose.
- Stiprins šalies saugumą, vystydama tvarias ir atsparias tarptautines vertės grandines. Skatins nacionalinės gynybos pramonės integraciją į tarptautinę (ES ir NATO) gynybos pramonės plėtrą.
- Plėtos nacionalinę kibernetinio saugumo ir gynybos sistemą, įgalins Lietuvos valstybę siekti aukšto kibernetinio saugumo lygio ir jį išlaikyti.

- Vykdyt Lietuvos ekonominę proveržį įgalinančią ir apsaugančią ekonominės diplomatijos ir ekonominio saugumo politiką. Skatinti tarptautinį bendradarbiavimą ir remti integraciją į tarptautines vertės grandines. Užtikrinti tvarumo ir žalingo standartų plėtrą ir lygias konkurencingumo sąlygas daugiašalėje sistemoje. Skatinti kritinės infrastruktūros, jungiančios Lietuvą su esminiais jos partneriais, plėtrą.

Užsienio politikos įtraukimo srityje:

- Plėtos tinklinę diplomatiją, siekdama abipusės naudos principais stiprinti Užsienio reikalų ministerijos dialogą su skirtingais esamais ir potencialiais Lietuvos užsienio politikos veikėjais, įgalinti jų tarpusavio bendradarbiavimą ir sudaryti jiems sąlygas dalyvauti valstybės užsienio politikoje.
- Plėtos viešąjį diskursą su įvairiomis visuomenės grupėmis aktualiais užsienio ir saugumo politikos klausimais ir, kur tinkama, kurti konsultacines institucijas.
- Siekti, kad Lietuva būtų prieinama ir skaitmeninėje erdvėje, kad jos istorija ir kultūra būtų pažinti ir kitakalbiame pasaulyje.
- Stiprinti kultūrinę diplomatiją.

Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra

Dabartinė gyvenamosios aplinkos būklė miestuose ir regionuose nebeatitinka žmonių poreikių ir darnaus vystymosi principų, nes Lietuvos visuomenė sensta, demografiškai mažėja, įvairėja ir, tikėtina, ateityje vis labiau įvairės. Gyventojų senėjimo ir migracijos procesai tampa rimtu iššūkiu Lietuvos kaimiškosioms vietovėms, nuo didesnių centrų nutolusiems regionams, beje, ir didmiesčiams. Be to, atskiriems regionams būdinga didesnė skurdo rizika ir socialinė atskirtis. Todėl būtina darni ir tvari teritorinė plėtra, glaudžiai tarpusavyje susieta viešoji infrastruktūra, kuri užtikrintų paslaugų pasiekiamumą ir įgalintų žmonių aktyviai dalyvauti ekonominėje, socialinėje, kultūrinėje, pilietinėje veikloje, nepaisant gyvenamosios vietos. Sutvarkę ir pritaikę savo gyvenamąją aplinką, galime sukurti harmoningo gyvenimo sąlygas skirtingose Lietuvos vietose, išsaugodami ir ateities kartoms puoselėdami unikalią gamtą, kartu ją paversdami konkurenciniu pranašumu.

Todėl, žvelgiant į ateitį ir siekiant žmogaus gyvenimui ir gamtinei jo aplinkai palankios erdvės sukūrimo, reikia pokyčių trijose esminėse srityse:

- **Subalansuotas ir darnus teritorijų vystymas**, užtikrinantis kokybiškų viešųjų ir komercinių paslaugų pasiekiamumą nepaisant vietos, išlaikantis miestų sistemos policentriškumą, prioritetą teikiant žaliajai infrastruktūrai;
- **Sugyvenimas su gamta**, tampantis pamatu saikingam ir subalansuotam gyvenimui, mentaliteto dalimi ir konkurenciniu pranašumu;
- **Geras susisiekimasis šalies viduje ir su pasauliu**, įgalinantis žmonių dalyvauti kultūriniame, ekonominiame, socialiniame ir pilietiniame gyvenime, užtikrinantis valstybės saugumą ir ekonominį konkurencingumą.

Strateginę ambiciją įgyvendinusioje Lietuvoje:

Visa šalies teritorija – darniai ir subalansuotai išvystyta, remiasi integruota teritorijų plėtra. Nauja ir renovuojama infrastruktūra – daugiafunkcė, atspari ir tvari. Investuojant į infrastruktūrą, orientuojamasi į esminius konkrečios vietos ir bendruomenės, specifinių visuomenės grupių poreikius, darnumo principus, įskaitant ir istorinį bei kultūros paveldą, ateities kartų gyvenimo kokybę. Įgalintas savivaldybių ir regionų bendradarbiavimas leidžia bendrai naudoti ir vystyti infrastruktūrą, įgyvendinti investicinius projektus ir teikti viešąsias paslaugas, taip užtikrinant racionalų turimų išteklių panaudojimą.

Projektuojant architektūros ir urbanistinę aplinką, tvarumas ir atsparumas derinamas su estetika. Dėl renovacijos ir modernizacijos tempų, paspartėjusių per pastaruosius keletą dešimtmečių, dauguma pastatų pasižymi aukšta energetinio efektyvumo klase, atnaujinti ar nugriauti ir perstatyti sovietinio laiko daugiabučiai ir ištisi kvartalai. Dėl pramoninių, nenaudojamų teritorijų sėkmingos konversijos ir regeneracijos miestų centruose nebėra pramonės, tuščių, apleistų pastatų. Kadaise buvęs vienas taršiausių, statybos sektorius veikia žiedinės ekonomikos pagrindu.

Kraštovaizdis planuojamas taip, kad būtų atkurta ir palaikoma ekologinė pusiausvyra, išsaugotos ir kuriamos naujos žaliosios erdvės. Kompaktiški miestai – ne tik klimatui neutralūs, atsparūs neigiamiems klimato kaitos pokyčiams, išsaugoję savo kultūros paveldą bei tapatybę, bet ir geriau pritaikyti žmonėms: juose intensyvumas dera su socialinių grupių įvairove, kokybiškomis viešosiomis erdvėmis, funkcijų ir paslaugų įvairove ir išplėtotu viešuoju transportu. Miestų ir kitų teritorijų gyvybingumą palaiko stiprūs tarpusavio funkciniai ryšiai. Dėl subalansuotos teritorinės plėtros užtikrinta tiek miesto, tiek priemiesčio, tiek nutolusių teritorijų gyventojų gerovė, įskaitant kokybiškų viešųjų paslaugų prieinamumą ir pasiekiamumą, sumažinta socialinė, ekonominė ir teritorinė atskirtis, išvengta socioerdvinės segregacijos didmiesčiuose. Vilnius – visoje Europoje matomas tarpvalstybinio lygmens urbanistinis centras, kuris konkuruoja su kitais panašiais miestais regione ir savo kuriamą pridėtinę vertę prisideda prie žmonių gerovės visoje šalyje.

Dėl išaugusio sąmoningumo mes iš naujo atradome santykį su gamta. Ekocentrinis požiūris, lig šiol buvęs būdingas mūsų visuomenei veikiau tik kaip teorinę nuostatą, dabar įsitvirtinęs teritorijų plėtros planavimo, valdysenos srityse ir kasdieninėje praktikoje. Šio požiūrio dėka įvairios gyvybės formos yra

vertinamos ir puoselėjamos – jų natūralų būvį žmogus veikia tik tada, kai reikia užtikrinti būtinus oraus gyvenimo poreikius.

Gamtosauga orientuota į kiekybinius ir į kokybinius pokyčius: išplėstas realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų, sujungtų ekologiniais koridoriais, plotas; saugomos ne tik atskiros rūšys, bet ir ekosistemų struktūrinė sudėtis bei gamtiniai procesai, kurie užtikrina natūralią ekosistemų kaitą. Puikiai išplėtos ekosisteminės paslaugos, o jų būklės vertinimas – tarp šalies gerovę atspindinčių vertinimo rodiklių.

Kiekvienas žmogus mėgaujasi teise į sveiką, gražią ir švarią aplinką, galimybe lengvai pasiekti žaliuosius plotus. Didesnis laukinės gamtos masyvas nuo miesto pasiekiamas per pusvalandį. Prieiga prie gamtos padeda žmonėms palaikyti gerą sveikatą, iš naujo atrasti tylą, saiką ir pusiausvyrą.

Sėkmingas prisitaikymas prie klimato kaitos, sustabdytas biologinės įvairovės nykimas, išsaugota gamta tapo Lietuvos konkurenciniu pranašumu – esame viena žaliausių Europos zonų, rekreacinis traukos centras, masinantis ne tik pailsėti, bet ir gyventi. Į lengvai pasiekiamus šalies regionus traukia ne tik gamtinis paveldas, bet ir išplėtos inovatyvios apgyvendinimo paslaugos šalia gamtos ar gamtoje, sveikas ir vietoje užaugintas maistas, taip pat įveikintas kultūros paveldas ir šiuolaikiškos kultūros paslaugos.

Remiantis regioninėmis demografinėmis prognozėmis, miestai, miesteliai ir kaimai susieti bendra susisiekimo sistema. Tai stiprina bendruomeninius ryšius, padeda išsaugoti ir plėtoti šalies kultūros paveldą, kuris prisideda prie kultūrinės, socialinės ir ekonominės vertės kūrimo, taip pat padeda spręsti užimtumo netolygumus ir darbuotojų trūkumo problemas. Visoje šalies teritorijoje išplėtojus skaitmeninę infrastruktūrą, visiems namų ūkiams prieinamas sparčiausias internetinis ryšys.

Šalyje veikia efektyvi, tvari ir į gyventojų poreikius orientuota susisiekimo infrastruktūra, užtikrinanti integruotą, greitą ir patogią kelionę. Tarpmiestinis ir priemiestinis eismas sklandžiai įsilies į miesto audinį ir transporto sistemą. Pakitę judumo įpročiai transformavo Lietuvos susisiekimo piramidę. Jos pagrindą vietos lygmeniu sudaro pėstieji, dviratininkai ir kelionės viešuoju transportu, kurio tvari ir efektyvi įvairiarūšė infrastruktūra apima visą šalį.

Lietuvoje išplėtos tarptautinių jungčių sistemos užtikrina patogų susisiekimą su užsieniu (tiek keleivių, tiek krovinių pervažos), įskaitant visus pagrindinius globalaus verslo centrus. Geležinkelis ir oro susisiekimas taip pat yra tapę tarptautinio susisiekimo ašimis.

Įgyvendindama šią ambiciją, Lietuva:

Subalansuoto ir darnaus teritorijos vystymo srityje:

- Atliks esamos viešosios infrastruktūros inventorizaciją ir būklės bei pajėgumų įvertinimą – nustatys kritinės infrastruktūros poreikį; sudarys veiksmų planą, kaip šią infrastruktūrą pagerinti ir pritaikyti įvairius poreikius turintiems visuomenės nariams, užtikrins jo finansavimą, tam pasitelkdama ir privataus sektoriaus dalyvius.
- Tinkamu teritoriniu lygmeniu užtikrins kompleksinę plėtrą, atsižvelgdama į vietos sąlygas bei regionines demografines prognozes. Planuodama ir įgyvendindama vietos plėtrą, vadovausis neutralumo klimatui ir universalaus dizaino (suteikiančio vienodą galimybę infrastruktūra naudotis visiems žmonėms), kultūros paveldo aktualizavimo principais, vietinės bendruomenės nuomone (kūrybiškos vietokūros principu).
- Siekiant įgalinti savivaldybių ir regionų bendradarbiavimą, sukurs tinkamą reguliacinę aplinką – sudarys teisinės, institucinės ir finansinės sąlygas savivaldybių bendrai veiklai teikiant viešąsias paslaugas ir valdant viešąją infrastruktūrą.
- Peržiūrės viešąsias paslaugas teikiančių įstaigų tinklą, siekdama nustatyti optimalų viešųjų paslaugų teikimo teritorinį lygmenį, mastą ir modelį. Atitinkamai išplėtos veiksmingą viešųjų paslaugų tinklą, į paslaugų teikimą įtraukdama nevyriausybinės organizacijas, privatų sektorių ir užtikrindama paslaugų prieinamumą.
- Paspirtins energetiškai neefektyvių daugiabučių renovacijos, modernizavimo ir likvidacijos tempus, tam pasitelkdama kvartalinę renovaciją. Skatins tvarių medžiagų naudojimą.

- Kraštovaizdį planuos išsaugodama ir kurdama žaliąsias zonas, jungtis tarp jų; užtikrins, kad miestų plėtra vyktų tik lygiagrečiai plėtojant viešojo transporto koridorius.

Sugyvenimo su gamta srityje:

- Imsis gamtos išteklių tausojimo ir gamta grįstų sprendimų, kurie yra ir ekonomiškai veiksmingi, ir teikia aplinkosauginę, socialinę ir ekonominę naudą; išplėtos gamtos ir jos sukurtų ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamas paslaugas (ekosistemos paslaugos), sustiprins sprendimų poveikio aplinkai vertinimo kokybę.
- Įgyvendins nulinės taršos reikalavimus.
- Įtvirtins ekocentrinį požiūrį teritorijų planavime, valdysenoje ir kitose viešosios politikos srityse.
- Didins realiai funkcionuojančių saugomų teritorijų plotą ir sujungs šias teritorijas ekologiniais koridoriais. Saugodama aplinką, orientuosis ne tik į pavienių rūšių, bet ir į ekosistemų natūralių struktūrų ir joms būdingų gamtinių procesų išsaugojimą.
- Stabdys biologinės įvairovės nykimą ir užtikrins apsaugą.
- Vietos lygmeniu parengs ir įgyvendins klimato kaitos švelninimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos sprendinius.

Gero susisieikimo šalyje ir su pasauliu srityje:

- Pasisieks susitarimą dėl Lietuvai tinkamo eismo infrastruktūros lygio bei ilgalaikio norimo šalies susisieikimo modelio ir jį nuosekliai įgyvendins.
- Plėtos viešąjį transportą jį pritaikydama žmonėms, turintiems sveikatos sutrikimų.
- Vystys tarptautinio susisieikimo su ES ir trečiosiomis šalimis infrastruktūrą, plėtodama įvairiarūšį susisieikimą ir užtikrindama tarptautinio susisieikimo integraciją su vidaus susisieikimo sistema.
- Plėtodama susisieikimo infrastruktūrą, atsižvelgs į gyvenimo kokybės, turizmo ir verslo skatinimo bei šalies gynybinius poreikius.
- Visoje šalyje plėtos skaitmeninę infrastruktūrą, siekdama sumažinti regioninius socialinius, kultūrinius ir ekonominius netolygumus bei atskirtį.

Svertinių iniciatyvų žemėlapis

Svertinių iniciatyvų žemėlapis (2 priedas) buvo parengtas parodyti, kaip galėtų būti sukurtas Lietuvos ateities vizijos išsipildymo pokytis – jame matyti, kaip Lietuva galėtų judėti pirmyn ir siekti proveržio ir klestėjimo ateityje. Žemėlapyje parodytos pagrindinės būtinios iniciatyvos, surinktos iš aprašytų penkių strateginių ambicijų įgyvendinimo iniciatyvų, laikantis principo, kad svertinėmis iniciatyvomis gali tapti tik daugiau nei vienai strateginei ambicijai svarbios iniciatyvos. Žemėlapyje atvaizduojama reikalingų pokyčių įgyvendinimo eiga bėgant laikui ir jų loginiai ryšiai.

Šiame dokumente aprašytai valstybės ateities vizijai įgyvendinti reikalingi trys pagrindiniai elementai:

1. atrama – mūsų tapatybė, valstybės atsparumo užtikrinimas;
2. galimybė kasdien mokytis ir eksperimentuoti – inovacijų ir eksperimentavimo erdvių, kitokios gyvenimo kokybės prielaidų sukūrimas;
3. naujų idėjų kūrimas ir įgyvendinimas, išėjimas į naujas erdves – kokybinė gyvenimo transformacija ir jos įtvirtinimas.

Pagrindinėmis pokyčių, kurie turi būti pasiekti per artimiausią dešimtmetį, iniciatyvomis laikome:

- viešojo valdymo pertvarką,
- visuotinės gynybos sukūrimą ir įtvirtinimą,
- valstybės ekonominio, energetinio ir kibernetinio saugumo ir atsparumo užtikrinimą.

Kartu turi būti pradėta formuoti konkurencinga mokslo ir inovacijų sistema, pradėta įgyvendinti socialiai atsakingos ir ekologiškai tvarios ekonomikos plėtra, vykdoma subalansuota ir tvari teritorinė plėtra. Per visą laikotarpį iki 2050-ųjų įgyvendinamos integrali šalies gyventojų skaičiaus mažėjimą stabdanti ir poveikio klimatui neutralumo politikos. Šiuos pokyčius valstybėje įgalina kokybiškas švietimas, tvirti demokratijos principai ir kultūra – mūsų stiprybės ir nuolatinio atsinaujinimo šaltinis bei pokyčius kuriančio variklio ašis.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas, stebėsena, vertinimas ir atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Įgyvendinimas

Lietuvos ateities vizija „Lietuva 2050“ įgyvendinama per Nacionalinį pažangos planą (toliau – NPP), kuris yra tikroji (ištekliais paremta) strategija su dešimtmečiui nustatomais strateginiais tikslais ir pažangos uždaviniais bei jiems įgyvendinti skiriama finansine projekcija. NPP įgyvendinti rengiamos nacionalinės plėtros programos, kurios apibrėžia pažangos uždavinių įgyvendinimo būdus ir sąlygas per pažangos priemones ir joms įgyvendinti reikalingą preliminarų lėšų poreikį. NPP kuriamas remiantis Lietuvos ateities vizijos ir strateginių ambicijų gairėmis, o ypač pagal svertinių iniciatyvų žemėlapi – svarbiausių pokyčio iniciatyvų rinkinį. Dėl svertinio iniciatyvų žemėlapio reikalingų NPP (nacionalinių plėtros programų) priemonių ir veiklų bei geriausio jų valdymo būdo sprendžia konkreči Vyriausybė. Integralus požiūris į Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą (per NPP, nacionalines plėtros programas, jų priemones ir konkrečias veiklas bei projektus) padeda sutelkti visus reikiamus išteklius reikalingiems pokyčiams pasiekti, numato aiškią atsakomybę.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimas – tai nuolatinis dinamiškas procesas, kuriame valstybė (visuomenė kartu su visais strateginio valdymo sistemos dalyviais) realizuoja Lietuvos ateities viziją ir strategines ambicijas (valstybės vystymosi kryptis). Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą koordinuojanti Vyriausybė tai daro dėl skaidrumo, sklandumo ir efektyvumo.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą prižiūri Valstybės pažangos taryba, kuri telkia valstybės institucijų ir įstaigų bei visuomenės pajėgas valstybės ir visuomenės ateities raidai analizuoti, modeliuoti ir projektuoti, valstybės pažangos idėjoms skleisti ir šiais klausimais teikia pasiūlymus Seimui ir Vyriausybei. Valstybės pažangos taryba taip pat inicijuoja reguliarias viešąsias diskusijas valstybės ir visuomenės ateities raidai ir valstybės pažangos idėjoms bei jų įgyvendinimui aptarti, dalyvauja prižiūrint Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą, *inter alia*, svarstant pažangą, pasiektą įgyvendinant Lietuvos ateities viziją ir NPP, taip pat teikia Seimui ir Vyriausybei su pasiekta pažanga susijusias išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas.

Valstybės pažangos tarybą sudaro Vyriausybės Ministro Pirmininko siūlymu, aptartu su Seimo Ateities komiteto pirmininku. Valstybės pažangos tarybos nariais kviečiami tapti aktyvūs visuomenės veikėjai, parlamentinių frakcijų ir valdžios institucijų atstovai. Išvadas, pasiūlymus ir rekomendacijas Seimui ir Vyriausybei Valstybės pažangos taryba tvirtina posėdžiuose. Valstybės pažangos taryba rengia su Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo klausimais susijusias viešąsias diskusijas, konferencijas ir forumus.

Valstybės pažangos taryba veikia pagal savo patvirtintą darbo reglamentą. Jos sekretoriato funkciją atlieka Vyriausybės kanceliarija, bendradarbiaudama su Seimo Ateities komiteto biuru. Be kita ko, Valstybės pažangos tarybos sekretoriatas yra atsakingas už sklandžią strategijos įgyvendinimo komunikaciją ir visuomenės įtraukimą į nuolatinės viešąsias diskusijas apie Lietuvos ateitį.

Pagrindiniai principai, kuriais vadovaujamasi įgyvendinant Lietuvos ateities viziją:

- Atvirumo ir įtraukimo principas: vizija įgyvendinama į sprendimų priėmimo procesus įtraukiant visas suinteresuotąsias šalis ir konsultuojantis su visuomene, socialiniais ir ekonominiais partneriais. Vadovaujantis šiuo principu, ypatingas dėmesys skiriamas aktyviam visuomenės įtraukimui į ateities vizijos ir strateginių ambicijų (valstybės vystymosi kryptį) įgyvendinimui aktualių klausimų sprendimą, taip pat nuolatinės diskusijos su visuomene palaikymui dėl valstybės saugumui ir ilgalaikiai plėtrai užtikrinti būtinų pamatinių vertybių puoselėjimo ir naujų idėjų kūrimo.
- Ateities vertinimo principas: Lietuvos ateities vizija yra pagrįsta ateities įžvalgomis. Ateities vertinimas ir su juo susijęs galimų raidos scenarijų rengimas palaipsniui integruojamas į atskirų viešosios politikos sričių ilgalaikių vizijų rengimą.
- Rezultatų vertinimo principas: siekiami tikslai ir pasiekti rezultatai nuolat vertinami per ateities įžvalgų prizmę.

Stebėseną ir vertinimą

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo pažangos stebėseną koordinuoja Vyriausybės kanceliarija, konsultuodamasi su Seimo Ateities komitetu.

Vizijos įgyvendinimo sėkmė vertinama stebint ir analizuojant poveikio rodiklius, kurie apibūdina, atskleidžia visuomenės būklę ir jos pokyčius, kitimo tendencijas. Strategijos įgyvendinimo pažangą matuojančių poveikio rodiklių stebėseną ir analizę atlieka Vyriausybės strateginės analizės centras (STRATA). Šių rodiklių švieslentė prieinama valstybės duomenų valdymo informacinėje sistemoje (VDVIS) ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje.

Siekiant nustatyti visuomenės būklę ir jos pokyčius, padidinti visuomenės savivoką ir taiklesnę Vyriausybės komunikaciją su visuomene ne tik Lietuvos ateities vizijos, bet ir viešosios politikos įgyvendinimo klausimais, inicijuojami ir nuo 2024 m. reguliariai atliekami paneliniai ir (arba) tęstiniai (longitudiniai) tyrimai – Lietuvos ilgalaikis socialinis tyrimas (LIST) bei Gimstamumo ir šeimos tyrimas (GŠT).

Sistemiškai ir reguliariai Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą vertina STRATA per tarpinį arba baigiamąjį NPP vertinimą. Lietuvos ateities strateginių ambicijų ar jų atskirų dalių vertinimas gali būti inicijuojamas ir dažniau, norint įvertinti tuo metu aktualius jų įgyvendinimo aspektus, pvz., rezultatyvumą, naudingumą, kai kurių krypčių tinkamumą ar tęstinumo poreikį.

Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimo vertinimo ataskaitos pristatomos Valstybės pažangos tarybai, suinteresuotoms šalims ir visuomenei. Remdamasi vertinimo rezultatais ir išvadomis, Valstybės pažangos taryba gali rekomenduoti inicijuoti Lietuvos ateities vizijos peržiūrą, atnaujinimą arba naujos vizijos rengimą dar nesukakus Strateginio valdymo įstatyme nustatytiems (planiniams) naujos vizijos rengimo pradžios terminams.

Atsiskaitymas už pasiektą pažangą

Lietuvos ateities vizijoje numatytą pasiekti pažangą ne rečiau kaip vieną kartą per metus vertina Valstybės pažangos taryba.

Informacija apie Lietuvos ateities vizijos įgyvendinimą kiekvienais metais pateikiama Valstybės pažangos ataskaitoje, kurią rengia Vyriausybės kanceliarija Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatyme ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

Valstybės pažangos ataskaita teikiama Valstybės pažangos tarybai, Vyriausybei, Seimui ir skelbiama Vyriausybės interneto svetainėje, siekiant informuoti visuomenę ir įtraukti ją į pasiektos pažangos vertinimą.

Ateities įžvalgų institucinė sistema ir jos plėtra

Ateities įžvalgų Lietuvoje institucinę sistemą šiuo metu sudaro Seimo Ateities komitetas, Seimo kanceliarijos ir Vyriausybės kanceliarijos padaliniai, STRATA, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, universitetai, kitos tyrimų institucijos ir centrai. Ši ekosistema bus plėtojama ir stiprinama, diegiant ir aktyvinant sisteminius numatomojo valdymo elementus. Ji, kaip visuminė, integrali numatomosios valdysenos sritis, Lietuvoje bus plėtojama tam, kad ateities apmąstymas iš epizodinio virstų sisteminiu, o numatomoji valdysena ir jos pagrindą sudaranti nuolatinė ateities refleksija taptų integralia visų lygių Lietuvos viešojo valdymo dalimi. Lietuvoje dar tik formuojasi numatomojo valdymo paklausa. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ kūrimas yra pirmasis atvejis, kai valstybės lygiu buvo formuluojami galimos ateities scenarijai, pageidautina valstybės pažangos vizija ir jos įgyvendinimui reikalingos iniciatyvos i. Ši praktika bus plečiama ir į atskiras viešosios politikos sritis. Ateities valdyseną

Lietuvoje numatoma grįsti visuotinio ir vientisumo principais. Bus stiprinami ateities valdysenos centrai įstatymų leidžiamajame valdžioje (tobulinant Seimo Ateities komiteto veiklą) ir vykdomajame valdžioje, Vyriausybės kanceliarijai evoliucionuojant iš teisėkūros administratorės į strateginių reformų valdymo centrą. Siekiant geros tinklinės sąveikos, numatoma kurti formaliomis procedūromis neperkrautą strateginio koordinavimo tinklą – ieškoti sektorių ir sričių bendrų platformų sudėtingiems ir ilgalaikiams iššūkiams spręsti, mobilizuoti tinkamą ekspertinę ir analitinę paramą, naudojantis geresne valstybės finansuojamų mokslo prioritetų sąsaja su Lietuvos visuomenės ateities iššūkiais, plėtoti specializuotas analitines ir patariamąsias struktūras – sprendimo priėmėjų ir mokslo tarpininkes, skatinti nuo valdžios nepriklausomų ateities įžvalgų kūrimąsi. Bus siekiama, kad Lietuvos ateities ekosistemos koordinaciniai centrai ir analitinės institucijos taptų tarptautinės numatomojo valdymo ekosistemos aktyvia dalimi.

1 priedas. Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ poveikio rodikliai

Rodiklių rinkinys apima vizijos, ambicijų ir horizontaliųjų principų stebėseną.

Viziją atspindinčius rodiklius sudaro: gyventojų skaičius, dėl kurio numatomas ir konkretus kiekybinis tikslas – gyventojų skaičiaus stabilizavimas 2050 m.; kokybinį visuomenės gyvenimo būklės pokytį rodantys rodikliai (subjektyvus gerovės (laimės bei pasitenkinimo gyvenimu) vertinimas iš gyventojų perspektyvos), atotrūkį nuo svajonių Lietuvos rodantys rodikliai, taip pat Lietuvos atpažinimo užsienyje rodiklis.

Ambicijų rodikliai apima šių aspektų matavimą:

- žmogaus ir šeimos atsparumo, kūrybingumo, sveikatos bei žmonių tarpusavio ryšių ir pasitikėjimo;
- valstybės, kaip organizacijos, kokybinio pokyčio, kuris matuojamas per visuomenės pasitikėjimą ja;
- ekonomikos transformavimo į aukštą pridėtinę vertę;
- Lietuvos, kaip globalios politikos veikėjos, vaidmens;
- subalansuotos plėtros šalies viduje.

Pamatiniam gamtinės aplinkos tausojimo principui siūlomas išteklių produktyvumo, ekologinio rezervo (deficito), šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo ir biologinės įvairovės rodikliai; pamatiniam technologijų ir inovacijų plėtros principui – pagal Lietuvos ilgalaikio socialinio tyrimo (LIST) papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ atsakymų duomenis skaičiuojamas rodiklis, kultūros kaip vizijos pamatui atspindėti – tapatybės puoselėjimo rodiklis.

Rodiklių rinkinį sudaro 28 rodikliai. Daliai iš jų numatomi keli alternatyvūs arba detalizuojantys rodikliai. Rodikliais matuojamas siekiamų būklių įgyvendinimas. Rodikliai, rodantys intervencijų, skirtų šioms būklėms pasiekti, įgyvendinimo rezultatus numatomi NPP ir jį įgyvendinančiose nacionalinėse plėtros programose. Nustatant rodiklių ambicijas, remiamasi dabartinėmis lyderiaujančių ES bei kitų pasaulio šalių rodiklių reikšmėmis.

Didelė siūlomų svarstyti rodiklių dalis bus skaičiuojama remiantis planuojamo vykdyti LIST duomenimis, taip pat Gimstamumo ir šeimos tyrimo (GŠT) rezultatais. Tai ateityje sudarys galimybes ne tik stebėti rodiklių reikšmių kitimą, bet ir atlikti išsamesnius tyrimus ir analizes, siekiant nustatyti priežastinius ryšius su kitais kintamaisiais ir geriau įvertinti Lietuvos visuomenės būklę.

Sudarant rodiklių rinkinį remtasi:

- 2021–2030 metų nacionaliniu pažangos planu (NPP);
- Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“;
- LIST (projektuojamu Lietuvos ilgalaikiu socialiniu tyrimu);
- kitų šalių (pavyzdžiui, Estijos ir Ispanijos) ilgalaikėmis strategijomis;
- Eurostato gyvenimo kokybės rodiklių rinkiniu, EPBO *better life* indekso rodikliais, darnaus vystymosi tikslų (DVT) rodikliais;
- Ateities įžvalgų rodiklių rinkiniu (Europos Komisija);
- įvairiais Lietuvos viešosios politikos vertinimais ir tyrimais.

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
VIZIJOS RODIKLIAI							
1.	Lietuvos gyventojų skaičius ***	2,83 mln. gyventojų (2022 m.)	-	-	Stabilizuoti gyventojų skaičių, orientuojantis į JT prognozių vidutinį scenarijų, pagal kurį viršijama 2,3–2,4 mln. gyventojų skaičiaus riba, ir į amžiaus struktūros atkūrimą, sudarant gyventojų skaičiaus augimo prielaidas po 2050–2060 m.	-	Valstybės duomenų agentūra (toliau – VDA) ²
2.	2.1. Laimės balas (1–10 balų skalė)	6,763 balo (2020–2022 m. vidurkis)	ES 27 – 6,625 balo (Suomija – 7,804)	11 vieta ES arba 20 vieta iš 137 šalių	7,5 balo	5 vieta ES arba 10 vieta	Jungtinės Tautos <i>World Happiness Report</i> ³ , remiantis <i>Gallup World Poll</i> tyrimo duomenimis
	Kiti stebimi rodikliai: 2.2. Patenkintų savo gyvenimu gyventojų dalis (labai patenkintų ir greičiau patenkintų)**	77 proc. (2023 m.)	ES 27 – 83 proc. (Danija – 98 proc.)	22 vieta ES	95 proc.	5 vieta ES	LIST (Pradinės reikšmės –

² Žr. [Rodiklių duomenų bazė – Oficialiosios statistikos portalas](#).

³ Žr. [World Happiness Report](#).

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	2.3. Laimingų gyventojų dalis**	75 proc. (2020 m.)	-	-	90 proc.	-	„Eurobarometro“ apklausa ⁴) LIST (Pradinė reikšmė – Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas ⁵)
3.	3.1. Atotrūkis nuo 2050-ųjų svajonių Lietuvos Esama reikšmė apskaičiuojama gyventojų skaičių dauginant iš <i>World Happiness Report</i> tyrime Lietuvos turimos reikšmės ir iš tikėtinos sveiko gyvenimo trukmės, atotrūkis apskaičiuojamas esamą reikšmę atimant iš maksimalios galimos	Esama būklė – 1,038 mlrd. Atotrūkis – 1,962 (2022 m.)	-	-	Svajonių Lietuvos būklė 2050 m. yra 3 milijonų Lietuva, kurioje gyvena 3 milijonai gyventojų, laimės vertinimo pagal <i>World Happiness Report</i> reikšmė yra maksimali (10), o tikėtina sveiko gyvenimo trukmė – 100 metų.	-	Valstybės duomenų agentūra, <i>World Happiness Report</i>
	3.2. Atotrūkis nuo siekiamo visuomenės gyvenimo kokybės lygio (indekso)	Indekso reikšmė – 60,4 balo Atotrūkis – 39,6 (2019 m.)			Maksimali visuomenės gyvenimo kokybės indekso reikšmė – 100 balų, kai pasiektos visos atskirų indeksą sudarančių		Specialus tyrimas (pradinė reikšmė – <i>ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas</i> , Finansų ministerijos

⁴ Žr. [Standard Eurobarometer 98 - Winter 2022-2023.](#)

⁵ Žr. [Gyventojų dalyvavimas kultūroje ir pasitenkinimas kultūros paslaugomis, Lietuvos kultūros taryba, 2020.](#)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
					rodiklių siektinos reikšmės		užsakymu atliktas ESTEP, 2020 ⁶)
4.	Lietuvos, kaip pirmaujančios šalies, atpažįstamumas užsienyje	Lietuvos įvaizdžio dimensijų vertinimo vidurkis (1–7 balų skalėje): turizmas – 4,9; gyventojai – 4,5; kultūra – 4,7; mokslas ir inovacijos – 4,1; investicijos, imigracija – 4,2; valdymas – 4,2 (2019 m.)	-	-	-	-	Vyriausybės kanceliarijos atliekamas Lietuvos įvaizdžio užsienio šalyse tyrimas
AMBICIJŲ RODIKLIAI							
I. Piliečių kuriama demokratija: patikima, atvira, telkianti							
5.	Pilietinės galios indeksas	35,9 balo (2022 m.)	-	-	60 balų	-	Pilietinės visuomenės institutas ⁷
6.	Pasitikėjimas Lietuvos institucijomis ir organizacijomis**: pasitikėjimas Seimu; pasitikėjimas teismais; pasitikėjimas vietos valdžia; pasitikėjimas policija; pasitikėjimas kariuomene;	Gyventojų dalis, pasitikinčių: parlamentu – 18 proc.; teisingumu ir teisine sistema – 50 proc.; regioninėmis ir vietos	ES 27–33 proc. (Suomija – 68) ES 27 – 54 proc. (Danija – 88) ES27 – 56 proc. (Danija – 78)	-	-	Pasiekti Skandinavijos šalių pasitikėjimo institucijomis lygį	LIST Pradinės reikšmės – „Eurobarometro“ apklausa ⁸

⁶ Žr. [ES fondų investicijų ir kitų valstybės intervencijų poveikio visuomenės gyvenimo kokybės augimui vertinimas | 2014–2020 Europos Sąjungos fondų investicijos Lietuvoje \(esinvesticijos.lt\).](#)

⁷ Žr. [Pilietinės galios indeksas \(Pilietinės visuomenės institutas\).](#)

⁸ Žr. [Standard Eurobarometer 98 - Winter 2022-2023.](#)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	pasitikėjimas Valstybine mokesčių inspekcija; pasitikėjimas Vyriausiąja rinkimų komisija pasitikėjimas sveikatos apsaugos sistema; pasitikėjimas švietimo sistema	institucijomis – 54 proc.; policija – 78 proc. kariuomene – 79 proc.; sveikatos ir medicinos sistema – 64 proc. (2023 m.)	ES 27 – 70 proc. (Suomija – 94) ES 27 – 71 proc. (Suomija – 96) ES 27 – 76 proc. (Danija – 91)				
7.	Valstybės tarnybos efektyvumo indeksas	0,487 balo (2019)	0,516 balo (36 šalių vidurkis) (Didžioji Britanija – 1)	20 vieta iš 36 šalių	0,85 balo	5 vieta	<i>International Civil Service Effectiveness (InCiSE) Index⁹</i>
II. Ateičiai pasirengęs, atsparus ir laisvas žmogus, gyvenantis bendruomenėje, kuriai rūpi							
8.	Subjektyvus sveikatos vertinimas: suaugusiųjų, kurie vertina savo sveikatą kaip gerą ir labai gerą, dalis**	62,4 proc. (2022 m.) (18 metų ir vyresni gyv.) 47,9 proc. (2021 m.) (16 metų ir vyresni gyv.)	- ES 27 – 69 proc.	- 27 vieta ES	75 -	- Pasiekti ES vidurkį	LIST Pradinė reikšmė – Higienos institutas ¹⁰ VDA (Pajamų ir gyvenimo sąlygų statistinis tyrimas) ir Eurostatas ¹¹
9.	Standartizuotas mirtingumas dėl išorinių priežasčių (atvejų	83,13 (2021 m.)	ES 27 – 46,55 (2020 m.)	27 vieta ES (2020 m.)	30	Pasiekti ES vidurkį	Higienos institutas

⁹ Žr. [The International Civil Service Effectiveness \(InCiSE\) Index Results Report 2019](#).

¹⁰ Žr. [Suaugusiųjų gyvensenos stebėsenos tyrimas \(Rodiklių suvestinė-ataskaita\)](#).

¹¹ Žr. [Self-Perceived Health By Sex, Age And Income Quintile \(Eurostat\)](#).

Nr.	Rodiklio pavadinimas*		Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
			LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	skaičius 100 tūkst. gyventojų)			(Malta – 28,86)				
10.	Vidutinė tikėtina sveiko gyvenimo trukmė:	10.1. Vyrų	55,1 metai (2020 m.)	ES 27 – 63,5 metai (Švedijoje – 72,8)	26 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	VDA ¹²
		10.2. Moterų	58,7 metai (2020)	ES 27 – 64,5 metai (Švedijoje – 72,7)	22 vieta ES	70 metų	Pasiekti ES vidurkį	
11.	11.1. Pasitikėjimas pažįstamais žmonėmis**		87 proc. (2017 m.)	ES 21 – 89 proc. (Danijoje – 99,2 proc.)	15 vieta iš 21 ES šalies	90 proc.	5 vieta ES	LIST Pradinė reikšmė – Europos vertybių tyrimas
	11.2. Pasitikėjimas žmonėmis, kuriuos sutiko pirmą kartą**		20 proc. (2017 m.)	ES 21 – 38 proc. (Danijoje – 77 proc.)	19 vieta iš 21 ES šalies	40 proc.	5 vieta ES	
12.	Neformalus socialiniai tinklai. Dalis asmenų, kurie teigia, kad pažįsta žmonių, į kuriuos prireikus gali kreiptis pagalbos **		89 proc. (2020 m.)	41 šalies vidurkis – 90 proc. (Islandijoje – 98 proc.)	31 vieta iš 41 šalies	95 proc.	5 vieta	LIST Pradinė reikšmė – OECD, <i>Better Life Index</i> ¹³
13.	Asmeninio atsparumo rodiklis** (rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)		-0,081 balo (2022 m.)	ES 27 – 0,027 (Švedijoje – 0,597)	17 vieta ES	0,5 balo	5 vieta	LIST Pradinė reikšmė: JRC tyrimas, 2022 ¹⁴
14.	Kasdienio kūrybingumo rodiklis**		n.d.	-	-	-	-	LIST

¹² Žr. [Rodiklių duomenų bazė – Oficialiosios statistikos portalas](#).

¹³ Žr. [OECD Better Life Index Lithuania](#) ; [OECD.Stat Better Life Index](#) (OECD skaičiavimai remiasi *the Gallup World Poll*).

¹⁴ Žr. [JRC Technical Report. Measuring and understanding individual resilience across the EU](#).

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siektina reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	(rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)						
15.	Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį	23,5 proc. (2021 m.)	21,7 proc.	21 vieta ES	15 proc.	5 vieta ES	Eurostatas ¹⁵
16.	16.1. Mokinių, neišlaikiusių pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimų, dalis	Lietuvių kalbos ir literatūros – 4,75 proc. Matematikos – 40,58 proc. (2022 m.)	-	-	0	-	Nacionalinė švietimo agentūra
	16.2. Mokinių, nepasiekusių 2 (iš 6) tarptautinio penkiolikmečių tyrimo PISA lygio, dalis	Skaitymo gebėjimų – 24,4 proc.	22,5 proc.	18 vieta ES	Ne daugiau kaip 15 proc. visose srityse	5 vieta ES	
		Matematinio raštingumo – 25,6 proc.	22,9 proc.	19 vieta ES			
		Gamtamokslinio raštingumo – 22,2 proc. (2018 m.)	22,3 proc.	17 vieta ES			
	III. Lietuvos verslas, mokslas ir menas tvariai kuria aukštą vertę Lietuvai ir pasauliui						
17.	Darbuotojų pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų užimtų gyventojų	14,8 proc. (2021 m.)	19 proc. (2021 m.) (Liuksemburgas – 26 proc.)	24 vieta ES	30 proc.	5	Eurostatas ¹⁶

¹⁵ [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu)

¹⁶ Žr. [Employment in technology and knowledge-intensive sectors at the national level, by sex \(from 2008 onwards, NACE Rev. 2, Eurostat\)](#)

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
18.	Lietuvos darbo našumas per dirbtą valandą pagal perkamosios galios standartą, palyginti su Europos Sąjungos (ES) vidurkiu	83,3 (2022 m., <i>preliminarūs duomenys</i>)	- (Airija – 223,6, Liuksemburgas – 162,2)	19 vieta ES	170	5 vieta ES	Eurostatas ¹⁷
19.	19.1. Prekių ir paslaugų eksportas, palyginti su BVP	80,5 proc. (2021 m.)	ES 27 – 40,5 proc. (Liuksemburgas - 211 proc.)	9 vieta ES	150 proc.	5 vieta ES	Pasaulio bankas ¹⁸
	19.2. Prekybos globalizacija <i>de facto</i> (KOF globalizacijos indekso subindeksas)	85 balai (2020 m.)	ES 27 – 69 balai (Belgija – 86)	2 vieta ES	90	1 vieta ES	KOF Swiss Economic Institute ¹⁹
IV. Atspari valstybė, konstruktyvi ir įtakinga globalios politikos veikėja							
20.	Minkštoji galia	10,7 balo (2021 m.)	-	70 vieta iš 150 šalių	25 balai	50 vieta	Pradinė reikšmė: <i>Elcano global presence</i> indekso subindeksas <i>Elcano Royal Institute</i> ²⁰
21.	Gyventojų, manančių, kad Lietuva – saugi šalis gyventi, dalis	69 proc. (2022 m.)	-	-	90 proc.	-	VRM atliekamas gyventojų nuomonės apie viešąjį saugumą tyrimas
V. Sujungta šalis, darni ir subalansuota plėtra							
22.	22.1. Vidutinis gyvenimo kokybės indekso nuokrypis savivaldybėse, palyginti su savivaldybių gyvenimo kokybės indekso vidurkiu	6 balai (2020 m.)	-	-	3 balai	-	Finansų ministerija

¹⁷ Žr. [Labour productivity per person employed and hour worked \(EU27 2020=100\)](#), Eurostat.

¹⁸ Žr. [Exports of Goods and Services \(% of GDP\) - Lithuania \(The World Bank\)](#).

¹⁹ Žr. [KOF Globalisation Index](#).

²⁰ Žr. [Elcano Global Presence Index](#).

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	22.2. Asmenys, patiriantys skurdo riziką ar socialinę atskirtį, – vidutinis nuokrypis regionuose palyginti su regionų skurdo rizikos ir socialinės atskirties lygio vidurkiu	3,9 proc. p. (2021 m.)	-	-	2 proc. p.	-	VDA
PAMATINIŲ PRINCIPŲ IR VIZIJOS PAMATO RODIKLIAI							
Savo ir planetos gamtinės aplinkos tausojimas							
23.	23.1. Išteklių produktyvumas	0,935 EUR/kg (2021 m.)	ES 27 – 2,29 EUR/kg (Nyderlandai – 5,6)	23 vieta ES	3 EUR/kg	Pasiekti ES vidurkį	Eurostatas ²¹
	23.2. Ekologinis rezervas (arba) deficitas (globalieji hektarai vienam gyventojui)	-1,2 (gha/ gyv.) (2018)	-	-	Pasiekti ekologinį rezervą	-	<i>Global Footprint Network</i> ²²
24.	Grynasis išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio sumažinimas, palyginti su 1990 m.	66,8 proc. (2021)	30,4 proc. (2021)	3 vieta ES	100 proc.	-	Europos aplinkos agentūra ²³
25.	Agrarinio kraštovaizdžio paukščių populiacijų	46,4 (2021)	64,05	11 vieta iš 11 ES šalių, priskirtų	115 palyginti su 2025 m. (2025 m. = 100) ²⁴	-	EBPO ²⁵ Eurostatas ²⁶

²¹ Žr. [Statistics | Eurostat \(europa.eu\)](https://statistics.eurostat.eu).

²² Žr. [Global Footprint Network Country Trends \(Lithuania\)](https://globalfootprintnetwork.org/country-trends/lithuania/) / [Global Footprint Network](https://globalfootprintnetwork.org/).

²³ <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer>

²⁴ Reikšmė nurodyta remiantis Reglamento dėl gamtos atkūrimo pasiūlymu. Priėmus Reglamentą, reikšmė gali būti tikslinama.

²⁵ Valstybių duomenys <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=77269>

²⁶ Suvestiniai ES duomenys https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_15_60/default/table

Nr.	Rodiklio pavadinimas*	Pradinė reikšmė			Siekta reikšmė 2050 m.		Šaltinis
		LT	ES vidurkis arba kitos šalys	Vieta tarp kitų šalių	LT	Vieta tarp kitų šalių	
	indeksas (indeksas 2000 m. = 100)			geresnės būklės šalių grupei			Lietuvos ornitologų draugija ²⁷
Technologijų ir inovacijų plėtra ir taikymas							
26.	Technologijų priėmimas visuomenėje** (konkretus rodiklis bus parengtas ir skaičiuojamas remiantis LIST duomenimis)	n. d.	-	-	-	-	LIST papildomo temų bloko „technologijų priėmimas“ duomenimis skaičiuojamas rodiklis
27.	Lietuvos įvertinimas pagal Pasaulinį inovacijų indeksą „Global Innovation Index“	37,3 balai (2022 m.)	- (Šveicarija - 64,6)	39 vieta iš 132 šalių	55 balai	10 vieta	Pasaulinė intelektinės nuosavybės organizacija ²⁸
Vizijos pamatas: kultūra – mūsų tapatybės pagrindas							
28.	28.1. Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies pilietybe	28,5 proc. (2017 m.)	ES 27 – 46,8 proc. (Portugalija - 70,3 proc.)	13 vieta iš 21 ES šalies	60 proc.	5 vieta	Europos vertybių tyrimas
	28.2. Tapatinimasis su Lietuva: gyventojų, kurie jaučiasi artimai susiję su Lietuva, dalis (proc.)**	89,5 proc. (2017 m.)	ES 21 – 91,1 proc. (Slovakijoje – 96,0 proc.)	16 vieta iš 21 ES šalies	95 proc.	5 vieta	LIST Pradinės reikšmės - Europos vertybių tyrimas

*tikslūs rodiklių apibrėžimai pateikiami rodiklių aprašymuose, skelbiamuose VDVIS rodiklių švieslentėje

**rodikliai, kurie bus matuojami LIST pagrindu

*** Lietuvos gyventojų skaičiaus rodiklio stebėseną papildys išsamesni kiekybiniai ir kokybiniai demografiniai rodikliai:

Kiekybiniai rodikliai (šaltinis – Valstybės duomenų agentūra (VDA)):

²⁷ Lietuvos duomenys: Tyrimo „Biologinės įvairovės poveikio rodiklio „Paukščių populiacija žemės ūkio naudmenose 2020–2022 metais“ nustatymas ir biologinės įvairovės kaitos vertinimas“ ataskaita, Žemės ūkio ministerijos užsakyta parengta Lietuvos ornitologų draugijos, 2021 m.

²⁸ Žr. [Global Innovation Index 2022](#).

- A. gyventojų skaičiaus prieaugis, natūralusis gyventojų prieaugis, migracijos prieaugis. (Pateikiami absoliutūs (tūkst.), bendrieji (tenka vienam tūkst. gyventojų) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- B. gyventojų skaičiaus kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0–14 m., 15–64 m., 65 m. ir vyresni). (Absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) metiniai rodikliai);
- C. gyventojų amžiaus struktūros kaita ir senėjimas: gyventojų skaičiaus dalis (proc. nuo visų gyventojų) ir jos kaita svarbiausiose amžiaus grupėse (0–14 m., 15–64 m., 65 m. ir vyresni);
- D. reproduktyvaus amžiaus (15–49 m.) moterų ir gimimų skaičių metinis pokytis (absoliutūs (tūkst.) ir santykiniai (procentinio pokyčio) rodikliai);
- E. Vyresnių nei 65 m. ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis (procentas) ir metinis pokytis.

Specialieji demografiniai rodikliai:

- A. gimstamumas (2 rodikliai): periodinis ir kartų suminio gimstamumo rodikliai;
- B. migracija: neto migracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis emigracijos rodiklis (tūkst. gyv.); bendrasis imigracijos rodiklis (tūkst. gyv.);
- C. mirtingumas: vyrų ir moterų vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (gimus ir sulaukus 65 m); standartizuotas darbingo amžiaus (15–64 m.) vyrų ir mirtingumo rodiklis.

Kokybiniai rodikliai (šaltinis – būsimasis gimstamumo ir šeimos tyrimas):

- A. gimstamumas: norimas vaikų skaičius;
- B. lyčių vaidmenų šeimoje indeksas;
- C. vaikų susilaukimo sąlygų vertinimo indeksas;
- D. migracijos ketinimai.

2 priedas. Lietuvos svertinių iniciatyvų žemėlapis

